

Dnes v čísle:

Katedry mířící
do konviku jednájí
Pamětní medaile UP
prof. J. Boguszakovi
Něco takového
se u nás nenosí...
Školné jako česká prohra?

Žurnál

16**Ročník 11 • Vychází 25. ledna 2002**

Premiér Miloš Zeman navštívil nové pracoviště Fakultní nemocnice Olomouc a Lékařské fakulty UP

Během své jednodenní návštěvy Olomouce se premiér Ing. M. Zeman (na snímku vpravo) v pondělí 21. 1. zúčastnil slavnostního otevření části nového operačního pavilonu Fakultní nemocnice Olomouc. Spolu s ním zavítali na Teoretické ústavy LF UP, kde byla akce zahájena, ministr zdravotnictví prof. B. Fišer (na snímku dole uprostřed), ministr kultury P. Dostál a další političtí představitelé. Na akademické půdě premiéra přivítala rektorka UP prof. J. Mačáková a děkan LF UP doc. C. Čihálek.

Úvodního slova se ujal ředitel FNO MUDr. V. Rýznar, který představil projekt modernizace a dostavby fakultní nemocnice a poděkoval všem, jež se zasadili o úspěšné završení první části výstavby. K poděkování a přání mnoha úspěchů na novém pracovišti se připojili také M. Zeman a B. Fišer.

Projekt modernizace a dostavby FNO byl zahájen v srpnu 1995 a má být dokončen v prosinci 2004. Operační centrum je pětipodlažní objekt (dvě podlaží jsou pod zemí, tři nad zemí). V podzemních podlažích je umístěno technické a sociální zázemí, centrální radio-diagnostika a centrální ultrazvukové pracoviště.

V nadpodlaží se nachází osm operačních sálů, z nichž čtyři budou po provedení technických a hygienických zkušek zprovozněny během čtrnácti dnů. Součástí první části pavilonu bude také moderně vybavené oddělení jednotky intenzivní péče se šestnácti lůžky. S ostatními objekty je operační pavilon propojen šesti spojovacími křídly. Dosavadní náklady spojené se stavbou dosahují dvou miliard Kč, stavbu zajišťuje ŽS Brno, a. s., divize Pozemní stavby Olomouc.

Do nově otevřeného pavilonu se ze svého dosavadního působiště v Olomouci-Repčíně přestěhuje II. chirurgická klinika pod vedením prof. M. Dudy, která se bude o prostory dělit s nově zřízeným oddělením kardiologie v čele s MUDr. P. Němcem.

-ano, foto -tj-

Univerzitní pracoviště testovalo nový lék na leukémii

Na XV. olomouckých hematologických dnech (7. – 9. 6. 2001) byly prezentovány první klinické zkušenosti olomouckého a hradeckého centra s léčbou chronické myeloidní leukémie novým a u tohoto onemocnění pravděpodobně revolučním preparátem **STI 571 Glivec** švýcarské firmy Novartis.

Chronická myeloidní leukémie je způsobena genetickou změnou v krvetvorných buňkách, kde vzniká tzv. Philadelphia chromozóm. V jeho důsledku se tvoří abnormální bílkovina, která mění procesy buněčného zrání a zániku krvinek. **Glivec** brání na molekulární úrovni působení této bílkoviny na krvetvorbu.

Počátečním stadiem nemoci je tzv. chronická fáze, která trvá v průměru 4–7 let; diagnostikuje se často náhodně, neboť pacient je bez subjektivních potíží. Splňuje-li pacient kritéria pro transplantaci kostní dřeně, začne se hledat vhodný dárc, v opačném případě se přistupuje k léčbě **Interferonem alfa**. Někte-

ří pacienti na tuto léčbu nereagují nebo ji nesnášejí a zde se otvírá prostor pro léčbu **Glivecem**. Ten může v konečné fázi nemoci prodloužit život pacienta a u části nemocných opět navodit chronickou fázi.

Jak pro Žurnál UP uvedl přednosta Hemato-onkologické kliniky LF UP prof. K. Indrák, lék byl na jeho pracovišti testován u 39 pacientů v pokročilém stadiu choroby, pozitivního efektu bylo dosaženo u poloviny z nich. Na hradeckém pracovišti byl lék podáván pacientům v chronické fázi, úspěšnost dosáhla 80–90 %.

V nejbližší době by měla proběhnout registrace léku v České republice. Vzhledem k tomu, že náklady spojené s léčbou jednoho pacienta se pohybují kolem milionu korun ročně, bude přípravek pro většinu pacientů nedostupný. „Pojišťovny nám navrhly hradit jej z tzv. hospitalizačního paušálu, to si však nemůžeme dovolit,“ uvedl prof. Indrák.

-ano-

V rámci prestižního mezinárodní vědeckého projektu „**The Pierre Auger Observatory**“, který hledá odpovědi na otázky o vzniku kosmického záření s extrémními energiemi, působí mj. také pracovníci olomoucké Společné laboratoře optiky UP a Fyzikálního ústavu AV ČR; bližší informace přinášíme na str. 6–7. (Na snímku plaketa připomínající zahájení stavby základny na jižní polokouli v Argentině.)

-red-

Ve čtvrtek 17. 1. přijela na krátkou návštěvu UP kancléřka **Univerzity Pardubice Ing. V. Wágnerová**, která v doprovodu kancléře UP PhDr. T. Hrbka (oba na snímku) navštívila Archiv UP a redakci Žurnálu UP. Jedním z cílů návštěvy bylo upřesnění programu setkání pracovníků univerzit v oblasti public relations, které se uskuteční v květnu 2002 na pardubické univerzitě.

-red-, foto -tj-

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Vás zve na

REPREZENTAČNÍ PLES UP

ktory se bude konat v pátek

1. února 2002

v prostorách Slovanského domu

Zahájení v **19.30 hodin**

Koncerte Jaroslava Krejčí

K tanci a polechtu hrají Formace Milana Lubiška
a Cimbalová muzika Šlanina s přítelem Michalem Štápkou

Program:

KST Quick Olomouc – ukádky tanců, **Step Moa Olomouc**,
Torbála

Vstup: 200 Kč včetně občerstvení
Nabídka vstupů: 100 Kč včetně občerstvení

Vstupky jsou k prodeji od 25. 1. 2002 u kassovníků ústavu LF, Interního centra, Bibliotéky a od 1. února 2002 u sekretariátu Fakulty UP Palackého v Olomouci.

Zveřejněno programem v časopise

V případě Slovanského domu bude k dispozici do 100 hodin **Mezická restaurace** a gastrická menu končí přímo u baru

ZPRÁVY, INFORMACE, OZNÁMENÍ

Stručně

Na *Neurologické klinice LF UP* proběhl 16. 1. regionální seminář, na jehož programu věnovaném **problematice roztroušené sklerózy** se podíleli také neurologové z kliniky v Hradci králové a Ostravě-Porubě.

Ve středu 23. 1. byly v Karlově Studánce zahájeny **VII. rhinologické dny – dny dýchacích cest**, které pořádala Klinika plicních nemocí a tuberkulózy LF UP.

Do konce února je v olomouckém Vlastivědném muzeu instalována výstava **výtvarných prací Z. Příkrýla** inspirovaných uměním 17. a 18. století pod názvem **Barokní inspirace**.

Cena Klubu absolventů a příznivců UP

Klub absolventů a příznivců UP vyhlašuje soutěž pro pregraduální a postgraduální studenty UP v oblasti vědeckého výzkumu a bádání. Podmínky soutěže: věk do 35 let včetně; publikace (separátní výtisk či xerokopie) nebo strojopis práce s potvrzením redakce časopisu o přijetí práce do tisku; publikace v impaktovaném časopisu je bonifikační; student UP je prvním nebo jediným autorem práce.

Oceněný autor práce obdrží odměnu 2000–3000 Kč. Cena Klubu bude předána rektorkou UP na slavnostním zasedání Vědecké rady UP v listopadu 2002.

Termín odevzdání přihlášek je **15. 10. 2002**. Přihlášku s jedním výtiskem práce je nutno předat do uvedeného data, nejlépe osobně, doc. J. Schulzovi, CSc., Katedra historie FF UP, Křížkovského 10, Olomouc, 771 47, tel. 563 3243.

Jarní prázdniny v Olomouci

Akademik sport centrum UP pořádá pro děti ve věku 5 až 14 let **Jarní prázdniny Olomouc** v termínu od 4. do 8. 2. 2002. Program bude probíhat denně od 7.30 do 16 hod. v olomouckém Domě dětí a mládeže (tř. 17. listopadu). Cena je 580 Kč.

Přihlášky a další informace zprostředkuje Mgr. H. Vyroubalová, tel.: 068/563 6452, e-mail: vyroubal@ftknw.upol.cz.

Žen několik rádeků

Sebevražedná (de)motivace

Existují situace, kdy není třeba příliš roztrubovat do světa, což se to událo za průsvit; logika zachování dobré pověsti je v takových případech srozumitelná: raději chybu rychle napravit (případně zamaskovat), než o ní obšírně referovat. A chce-li novinář přece – ať si ji sám najde. Existují však i situace právě opačné, jako je v univerzitním prostředí např. dosažení výjimečného vědeckého úspěchu, získání zvláště štědrého grantu, publikace v předním zahraničním periodiku, obdržení prestižní ceny atp.; analogicky by se dalo očekávat, že se s informacemi roztrhne pytel. V praxi univerzitního periodika se však v jednom i druhém případě často uplatňuje totožný postoj: „to tam raději nedávejte, obrátilo by se to proti nám“.

Při bližším ohledání motivů lze vyloučit falešnou skromnost, ve většině takových případů jde o nepředstírané obavy – z (sic!) přílišné „viditelnosti“, podle vzoru „čím více, tím hůře“. Potvrzuje to i teorie tzv. makového pole („vystřelíš-li makovici, hned po ní dostaneš“), která koluje v kuloárech a diagnostikuje cosi absurdního ve zdejším motivačním struktuře.

Zdá se být neuvěřitelné, jak lze v čase, kdy se vysoké školy domáhají vyššího (nejen finančního) ocenění svého významu pro společnost, promrhat možnosti prosadit se zcela jednoduše, beztržně a hlavně právem. Možná, že víc než kdy jindy je právě nyní důležité, aby byl veřejně znám důvod, proč (a jak?) musí být většina úspěchů „po zásluze potrestána“.

V. Mazochová

• UDÁLOSTI • UDÁLOSTI • UDÁLOSTI •

Katedry mířící do konviku jednají

V pátek 18. 1. 2002 se znovu sešly k řešení společných otázek umělecké a uměnovědné katedry UP, které se za necelý rok přestěhují do rekonstruovaných prostor bývalého jezuitského konviktu.

Od ledna 2001 se konalo celkem pět jednání, na nichž jsme se zabývali využitím společných poslucháren a dalších prostor, využitím a pojetím nádvoří, chodeb a dalších prostranství, vybavením poslucháren, pracovišť a pracoven pedagogů technikou, společnými projekty kateder, mimovýukovými veřejnými aktivitami. Provedli jsme jakousi inventuru studijních programů a počtů studentů, hovořili o perspektivách studia, zvažovali jsme možnost akreditace samostatné umělecké fakulty. Na přelomu února a března 2001 jsme s architekty zorganizovali výstavu projektu rekonstrukce konviktu v olomoucké galerii Caesar (HORKÁ KÁSE II), neboť patřičnou veřejnou prezentaci nového univerzitního pracoviště pokládáme za velmi důležitou. Na poslední schůzce jsme mj. hovořili o nutnosti vyrobít jednoduchý barevný tiskový materiál, který by prezentoval konvikt při jednáních s partnery z jiných i zahraničních škol, se sponzory a médii.

Na konání pravidelných schůzek se katedry dohodly u vědomí, že v konviktu sice na jedné straně vznikne pracoviště zcela jedinečné v evropském kontextu, ale že nedocenitelný potenciál rekonstruované budovy spočívá v úplně nových podmínkách k práci, které bude třeba umět využít a na které je třeba se včas připravit. Mj. lze předpokládat vznik nových, umělecky orientovaných studijních oborů. Katedry si také uvědomují, že náklady na provoz budou značné. Proto kladou velký důraz na manažerské, propagační a sponzorské zajištění provozu a na co nejširší propojení konviktu s životem města (včetně prázdninových měsíců). K tomu by mělo přispět také slavnostní otevření konviktu, jež by se mělo stát událostí přesahující region. Za předpokladu přestěhování nejpozději v září katedry navrhuji slavnostně otevřít konvikt v listopadu 2002, kdy už bude zajištěna výuka zimního semestru a umožněna účast studentům.

Závěry z těchto jednání jsou v podobě zápisů předávány děkanům obou fakult a rektorce. Příští, šesté jednání se uskuteční na začátku letního semestru.

Doc. J. Štefanides, FF UP

Učení o přírodě a společnosti

Ve středu 16. 1. uspořádala Katedra učitelství 1. stupně ZŠ jednodenní celostátní seminář vysokoškolských pedagogů zaměřený na problematiku učení o přírodě a společnosti v přípravě učitelů primárního vzdělávání.

Přítomně přivítala vedoucí katedry doc. A. Nelešová (na snímku druhá zleva), která připomněla

tradici pořádání těchto pracovních seminářů, jejichž cílem je reagovat na aktuální problémy a tendence ve výchově budoucích učitelů. Setkání se zúčastnili zástupci kateder učitelství 1. stupně pedagogických fakult z Ostravy, Brna, Českých Budějovic a Plzně. Na programu byla prezentace začlenění disciplín učení o přírodě (prvouka, přírodověda, vlastivěda, ekologická výchova) v učebních plánech jednotlivých pracovišť v České republice. Snahou pracovišť je sjednotit tyto plány s cílem odstranit problémy v případných přestupech studentů na tentýž obor jiné fakulty. K tomu by měl dopomoci kreditní systém.

Ve výchově učitelů 1. stupně ZŠ je u studentů rozvíjena schopnost tvůrčího přístupu k výuce (studenti připravují a realizují dílčí projekty), velký důraz je kladen na praxi jak na běžných typech škol, tak ve školách malotřídních.

Na semináři byly prezentovány současné vědecko-badatelské aktivity jednotlivých pracovišť v ČR spolu s dalšími perspektivami pro badatelskou činnost v dané oblasti. Zúčastnění se věnovali také problematice studijních a odborných textů a materiálů z oblasti učení o přírodě a společnosti.

Příspěvky a závěry semináře budou publikovány ve sborníku.

-ano-, foto-ž-

Ze zasedání Kolegia rektorky UP

Ve středu 16. 1. zasedalo poprvé v tomto roce Kolegium rektorky UP. V úvodu informoval prorektor doc. J. Lusk a o výsledcích **kontroly programu STAG II**, který je podle něj až na drobné nedostatky plně funkční. Nový modul STAGu je připraven také pro letošní přijímací řízení, kdy s ním budou zkušebně pracovat LF a CMTF UP. Dále prorektor Lusk informoval o ustanovení Koordinační rady celoživotního vzdělávání.

Prorektor doc. R. Horák přednesl harmonogram zpracování výročních zpráv a aktualizace **Dlouhodobého záměru pro rok 2003**, které musejí být odeslány na MŠMT do 15. 5. 2002.

Prorektor Lusk hovořil o restrukturalizaci studijních programů v souladu s novelou vysokoškolského zákona; důležitá je dostupnost bakalářské a magisterské formy studia, možnost dokončit magisterské studium na jiné univerzitě.

Informace z jednání **Reprezentativní komise ČKR** podala rektorka UP prof. J. Mačáková. Hlavním tématem bylo rozdělení dvoumiliardové dotace. Více než polovina je určena na vzdělávací činnost (budou financovány dohodnuté nárůsty studentů), stejná částka jako loni půjde na nespécifikovaný výzkum, posleze na bude částka na rozvojové programy. Dále byla

projednána upravená pravidla pro rozdělení dotace na rok 2002. Zápis ze zasedání naleznete na stránkách <http://rvs.upce.cz>. Rektorka UP dále informovala o jednání s děkany a zástupci odborů, kteří se usnesli na celoplošném navýšení mzdových tarifů o 14 % v 1. platovém stupni a 12 % v 7. stupni. Tento návrh bude předložen ke schválení Akademickému senátu UP.

Prorektorka doc. L. Hornová předložila Kolegiu materiál **Hodnocení kvality**; v jednotlivých bodech je načrtnuto, jaké aspekty by se v hodnocení univerzity měly sledovat (způsob výuky, zájem o daný obor, uplatnitelnost absolventů na trhu práce, mezinárodní akreditace programu atd.), co je třeba zlepšit (rozšíření jazykové nabídky pro studenty i pedagogy, kvalifikační růst pracovníků fakult atd.). Dále prorektorka seznámila přítomné s výsledky výběrového řízení **Merillova programu**; z 35 uchazečů bylo vybráno 14 (9 z FF, 2 z FTK a po jednom zástupci z PF, PFF a PdF).

V závěru jednání rektorka informovala o plánované **návštěvě zástupců MŠMT** v čele s náměstkem Ing. J. Průšou na UP. Návštěva je plánována na 30. 1. 2002.

Ze zasedání Kolegia rektorky UP vybrala

-ano-

• UDÁLOSTI • UDÁLOSTI • UDÁLOSTI •**Netradiční setkání na Katedře učitelství 1. stupně ZŠ**

Ke sklonku zimního semestru letošního akademického roku (27. 11.) pořádala Katedra učitelství 1. stupně ZŠ na Pedagogické fakultě UP jednodenní seminář, který se týkal připravovaného vstupu České republiky a Polské republiky do Evropské unie. Na pozvání studentského vědeckého kroužku pod vedením doc. D. Holoušové přijeli studenti z polské univerzity v Opoli a zúčastnili se tohoto semináře pod vedením dr. S. Wlocha, dr. F. Mielczarka a S. Tabola.

Proděkanka pro vědu, výzkum a zahraniční styky doc. D. Nezvalová uvítala společně s vedoucí katedry doc. A. Nelešovou všechny účastníky společného setkání, na kterém zazněla řada podnětných referátů orientovaných na bližší seznámení s úkoly a funkcí Evropské unie. Základem společného jednání byla

rozprava o zadání připravované ankety, která paralelně proběhne v obou našich zemích, konkrétně v olomouckém regionu a v polském městě Opolí. Uvedená anketa se zaměřuje na zjištění úrovně znalostí o Evropské unii a na výchovu k evropanství u žáků mladšího školního věku. Výsledky společné práce budou zveřejněny na jednodenním semináři, který proběhne v měsíci dubnu 2002 na univerzitě v Opoli.

Uvedená forma spolupráce přispívá nejen k bližšímu seznámení studentů učitelství 1. stupně ZŠ obou národů, ale také k výměně společných zkušeností zaměřených na neaktuálnější současnost.

J. Juřicová, K. Mihálová,
Katedra učitelství 1. stupně ZŠ PdF UP

**Pamětní medaile
UP prof. J. Boguszakovi**

V pondělí 14. 1. v prostorách Právnické fakulty UK v Praze předal děkan PF UP JUDr. M. Malacka Pamětní medaili UP prof. J. Boguszakovi, DrSc., při příležitosti jeho významného životního jubilea. Medaili vyzhotovenou k 50. výročí založení UP udělila prof. J. Boguszakovi, DrSc., rektorka UP prof. J. Mačáková, CSc., jako výraz ocenění jeho spolupráce s Právnickou fakultou UP.

-red-

**Akademický senát UP schválil
nárůst mzdových tarifů**

Na svém středním zasedání schválil AS UP nárůst mzdových tarifů, a sice o 14 % v 1. mzdovém stupni a 12 % v 7. mzdovém stupni, v ostatních částech tabulky bude zvýšení proporcionální. Tarifní nárůst chce zvýhodnit mladší zaměstnance, kteří na univerzitě působí teprve krátkou dobu. Procentuální rozdíl se netýká mzdových tříd. Navýšení nabývá platnosti od 1. 1. 2002.

Akademický senát dále projednával informace o směně pozemků mezi UP a městem Olomouc, program obnovy přístrojového vybavení na UP, reakci univerzity na zprávu NKU, změnu Statutu UP a připojení se UP k *Magné Charté Universitatum*. Podrobnější informace přineseme v příštím čísle.

-red-

Krátce z českých VŠ

A co se děje jinde? S touto nevyřčenou otázkou jsme v první polovině ledna otvírali webové stránky českých vysokých škol, abychom pro naše čtenáře připravili letmý přehled uplynulých či očekávaných událostí – tak jak je představili naši kolegové na svých internetových adresách:

Masarykovu univerzitu v Brně čekala v lednu návštěva státních tajemníků Visegrádské čtyřky, kteří měli s učiteli a studenty diskutovat na téma „Kandidátské země na cestě do Evropské unie“; dále byl připraven mezinárodní seminář k problematice veřejné ekonomie a veřejných financí a očekávalo se slavnostní otevření nové budovy společné knihovny Filozofické fakulty a Fakulty sociálních studií; na konec měsíce byl naplánován třetí koncertní ples Masarykovy univerzity.

Univerzita Karlova v Praze byla v prosinci dějištěm předání Iberoamerické ceny za rok 2001, kterou velvyslanectví španělsky a portugalsky hovořících zemí v České republice letos udělila studentům UK a OU,

Distribuce Žurnálu UP

Vadí vám, když dostanete Žurnál UP opožděně? Na vině je doprava výtisků Žurnálu z Rektorátu UP na fakultu a jejich následná distribuce na pracoviště. Obojí zajišťují fakulty. Čerstvé výtisky jsou v podatelně RUP vloženy do poštovní schránky každé fakulty vždy v pátek, nejpozději ve 12 hodin.

-red-

**ZPRÁVY, INFORMACE,
OZNÁMENÍ****Přijímací řízení do doktorského
studijního programu na FF UP**

Filozofická fakulta UP vypisuje přijímací řízení do doktorského studijního programu v těchto oborech: *anglická a americká literatura**; *anglický jazyk**; *česká literatura**; *český jazyk**; filozofie; *francouzská literatura**; historie – české a slovenské dějiny; historie – obecné dějiny; klinická psychologie; *německá literatura**; *německý jazyk**; pedagogická psychologie; politologie; *polský jazyk**; pomocné vědy historické; *románské jazyky**; *ruská literatura**; *ruský jazyk**; sociologie; teorie a dějiny hudby; teorie a dějiny literatury, divadla a filmu; teorie a dějiny výtvarných umění; *teorie literatury**.

Podmínkou přijetí do doktorského studijního programu je: a) ukončené vysokoškolské vzdělání na úrovni Mgr. v příslušném oboru; b) vykonání přijímací zkoušky.

Doktorské studium se podle § 47 zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, realizuje ve dvou formách: v prezenční (interní) a kombinované (externí).

Přihlášky je možné podávat do konce měsíce března na oddělení VBZ, Filozofická fakulta UP, Křížkovského 10, 771 80 Olomouc. Další informace a přihlášky jsou k dispozici na www.ff.upol.cz/vvz (vvz@ffnw.upol.cz).

* Takto označené obory ještě neprošly reakreditací MŠMT. Termin přijímání přihlášek do těchto oborů bude prodloužen do konce dubna, kdy by mělo být o jejich reaktitaci s konečnou platností rozhodnuto. Při neschválení oboru budou přihlášky vráceny a vrácen bude také zaplacený poplatek.

-ffup-

**Britské centrum KUP – nová součást
Knihovny UP**

Začátkem letošního roku se Knihovna UP rozšířila o novou součást – Britské centrum (původně British Council Resource Centre), které 15. 1. zahájilo svou činnost pro nejšířší veřejnost. Britské centrum se nachází v prostorách UP na Křížkovského č. 14, je knihovnou s unikátní nabídkou anglické beletrie (i na video a audiokazetách), britských reálií a učebnic všech typů a stupňů pokročilosti. Veškeré materiály jsou k vypůjčení mimo knihovnu. V multimediální studovně je možno poslouchat hudební nebo výtvarné CD, podívat se na film v anglickém znění s anglickými titulky nebo si přečíst britský časopis či noviny.

Členem knihovny se může stát každý po zaplacení ročního poplatku 500 Kč. Studenti a důchodci mají slevu 20 %. Katalog knihovny je přístupný na internetové adrese <http://tin.upol.cz>.

Ve dnech 12. – 22. 3. 2002 je možno přihlásit se na cambridgeské zkoušky přímo v Britském centru KUP

RNDr. D. Lošťáková, Knihovna UP

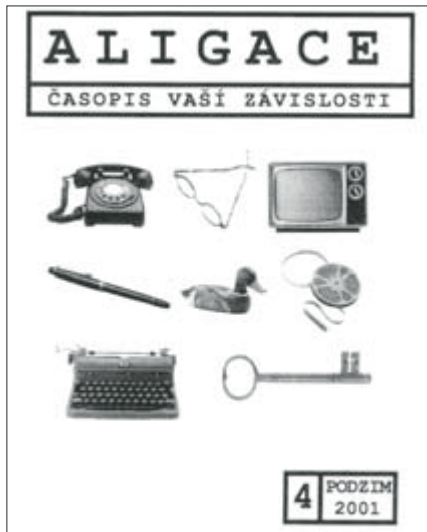
HABILITACE**Filozofická fakulta UP**

Dne 30. 1. 2002 proběhne před Vědeckou radou FF UP habilitační řízení **PhDr. Svatopluka Pastýřika, Ph.D.**, odborného asistenta Katedry českého jazyka a literatury PdF Univerzity Hradec Králové. Habilitační práce má název *Studie o současných hypokoristických podobách rodných jmen v češtině*, habilitační přednáška je na téma *Hypokoristika jako specifický druh vlastních jmen*.

Habilitační komisi tvoří prof. E. Lotko, CSc. (předsedá), doc. N. Bayerová, CSc. (FF OU Ostrava), prof. J. Hubáček, CSc. (FF OU Ostrava), prof. M. Komárek, DrSc. (FF UP Olomouc), prof. R. Šrámek, CSc. (PdF MU Brno); oponenty budou doc. N. Bayerová, CSc., doc. J. Pleskalová, CSc. (FF MU Brno) a prof. R. Šrámek, CSc.

Habilitační řízení proběhne ve 13 hod. v zasedací místnosti FF UP – U1 (Katedra teorie a dějin dramatických umění, Křížkovského 8).

-ffup-

Již dva roky vychází na UP pod názvem *Aligace* (www.volny.cz/aligace) časopis studentů Katedry teorie a dějin dramatických umění a spřátelených kateder FF UP. Poslední, v pořadí čtvrté číslo tohoto občasnku o filmu, divadle a literatuře, které vyšlo před vánoci, obsahuje mj. rozhovor s režisérem V. Michálkem a recenzní polemiku nad inscenací *Shakespeareova Večera tříkrálového uváděnou v Moravském divadle Olomouc*.

-al-, foto -ano-

letošního sedmého ročníku soutěže se zúčastnilo 14 prací studentů UK a VŠE v Praze, Univerzity Palackého v Olomouci, Masarykovy univerzity v Brně a Ostravské univerzity. Na leden bylo připraveno setkání rektora UK prof. I. Wilhelma, CSc., s celou akademickou obcí Katolické teologické fakulty v kostele sv. Vojtěcha v Praze 6, jehož obsahem setkání měla být především diskuse o současné situaci fakulty.

Vedení Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích zvalo všechny zájemce o studium, jejich rodiče i širokou veřejnost na lednový Den otevřených dveří, který měl proběhnout na všech pěti fakultách. Dny otevřených dveří proběhly také na některých fakultách Ostravské univerzity, Vysoké školy ekonomické v Praze a na Západočeské univerzitě v Plzni.

V prosinci schválil Akademický senát Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně na základě souhlasu Akreditační komise zřízení Fakulty multimediálních komunikací, a to k 1. lednu 2002; tato v pořadí třetí fakulta UTB bude nabízet dva studijní programy „Výtvarná umění“ s oborem „Multimédia a design“ a „Mediální a komunikační studia“ s oborem „Marketingové a sociální komunikace“, a to jak v bakalářském tříletém studijním programu, tak i v navazujícím magisterském dvouletém studijním programu.

Na lednové Večerní Jařabiny O Americe na Slezské univerzitě v Opavě pozval prof. J. Jařab bývalého velvyslance v USA dr. A. Vondru a Mgr. J. Rybáčkovou, autorku knihy *Amerika v zrcadlech*.

-red-

ZPRÁVY, INFORMACE, OZNÁMENÍ

Cena Josefa Hlávky 2001

Také v letošním roce bude Nadace Český literární fond společně s nadáním Josefa, Marie a Zdeňky Hlávkových udělovat **Ceny Josefa Hlávky** za uplynulý rok.

Cena je udělována za původní knižní práci z oblasti vědecké a odborné literatury, která byla publikována v České republice v hodnoceném kalendářním roce, a to ve čtyřech oblastech: vědy společenské, vědy o neživé přírodě, vědy o živé přírodě, vědy lékařské.

Návrhy na ocenění (včetně jednoho výtisku publikace) může zaslat každá právnická i fyzická osoba do **8. 2. 2002** na adresu Nadace Český literární fond, Pod nuselskými schody 3, 120 00 Praha 2, tel.: 02/22560081, 22560082, e-mail: ncf@vol.cz.

-red-

Databáze řeckých a latinských textů starověku a středověku

Ústav klasických studií Masarykovy univerzity v Brně zahájil provoz serveru specializovaného na textové databáze z oblasti antické literatury a latinské medievistiky a umožnil k němu přístup i všem vyučujícím a studentům UP. V současné době je k dispozici 13 databází. Přístup je zdarma; jedinou podmínkou je individuální registrace uživatele.

Zaregistrovat se může kdokoli z UP v Ústřední knihovně UP (Biskup. nám. 1), odd. bibliograficko-informačních služeb, přízemí, dv. č. 159, a to osobně nebo telefonicky na tel. č. 563/1722 nebo 563/1744.

-kup-

Kurz pro zdravotníky pobytových akcí

Oblastní spolek Českého červeného kříže Olomouc pořádá *Kurz pro zdravotníky pobytových akcí pro děti*. Absolventi se uplatní jako zdravotníci na táborech, školách v přírodě, lyžařských kurzech apod. Kurz je akreditován MŠMT; absolventi obdrží průkaz.

Rozsah kurzu je 40 hodin, cena činí 900 Kč. Výuka probíhá každou středu vždy od 15 hod. na Úřadě OS ČČK, Sokolská 3; zahájení je 6. 3. 2002.

Další informace na tel. č. 522 2965 (P. Přidalová) nebo osck.olomouc@seznam.cz.

Za OS ČČK Olomouc

Dr. M. Jukl

Lyžařská škola pro děti

Od ledna do března 2002 pořádá Akademik sport centrum UP *Lyžařskou školu pro děti od 6 do 15 let* v lokalitách Karlov a Praděd. Zbývající termíny: únor – 2. 2.; 9. 2.; 16. 2.; 23. 2.; březen – 2. 3.; 9. 3.; 16. 3.; 23. 3.

Bližší informace: Mgr. H. Vyrubalová, FTK-ASC, tř. Míru 115, 771 11 Olomouc, tel: 068/563 6452, 6451, fax: 5423 091.

-asc-

Literární soutěž pro studenty UP

Připomínáme, že uzávěrka 8. ročníku veřejné literární soutěže pro studenty UP, kterou vyhlásila rektorka UP, je 29. 3. 2002. Informace o podmínkách a termínech soutěže naleznete na webových stránkách UP www.upol.cz (vrubrice *Aktuality*).

-red-

Oprava a omluva

V minulém čísle Žurnálu UP (ŽUP 15, str. 3) došlo nedopatřením k uvedení několika chybných informací:

– správný **květnový vyplatný termín je 11. 6.** (nikoli 1. 6.);

– v textu o **prosinčové produkci VUP** mělo být uvedeno:

Cyrlometodějská fakulta: Bugel, W.: *Současné slovenské verze byzantské liturgie sv. Jana Zlatoustého*. 1. vyd., 138 s.

Pedagogická fakulta: Valenta, M. *Herní specialista*. 1. vyd., 170 s.

Omlouváme se.

-red-, -kop-

UNIVERZITNÍ PRACOVISŤE INFORMUJÍ

Plánované akce Ústavu teorie a praxe ošetrovatelství LF UP v roce 2002

Informační a školící středisko při Ústavu a teorie praxe ošetrovatelství pořádá již několik let v době zkušového období odborné kurzy a semináře pro zdravotnické pracovníky. V průběhu měsíce ledna jsme uskutečnili následující kurzy:

Kurz *Metoda ošetrovatelské péče – ošetrovatelský proces* je určen především pro praktikující sestry. Kurz má již dlouhodobou tradici, poprvé proběhl v roce 1996. Témata zařazená do kurzu: *Kvalita ošetrovatelské péče. Řízená péče. Plánování ošetrovatelské péče. Ošetrovatelství jako samostatná interdisciplinární věda. Paradigmata a kritické myšlení v práci sestry. Filozofické rámce moderního ošetrovatelství. Teorie lidských potřeb a její význam pro ošetrovatelskou péči. Ošetrovatelský proces – obecně (význam, fáze). Ošetrovatelská anamnestika. Ošetrovatelská diagnostika. Tvorba ošetrovatelských diagnóz, systém NANDA. Realizace plánované péče. Hodnocení ošetrovatelské péče. Plánované propuštění pacientů. Základy sociologie pro sestry.*

Kurz *Základy managementu v ošetrovatelství* je určen především pro sestry, sestry v manažerských pozicích a pro učitele VZŠ. Zúčastnit by se jej měla každá sestra, která pracuje na pracovišti, kde je zaveden ošetrovatelský proces. Témata zařazená do kurzu: *Úvod do managementu. Kritické myšlení, paradigma ve zdravotnictví. Informace v managementu, knowledge management. Plánování. Organizování. Management změn. Personalistika. Komunikační strategie a taktiky v managementu. Vedení – řízení. Kontrolování, hodnocení. Management času. Management kvality. Řízená péče a její nástroje. Akreditace, audit, standardy, mýp péče. Management rizik.*

Kurz *Multikulturní ošetrovatelství* je určen pro studenty, pracovníky ve zdravotnictví a učitele ošetrovatelství. Témata zařazená do kurzu: *Multikulturní společnost v ČR, její aktuální a potenciální problémy s důsledky pro zdravotnické služby. Specifika ošetrovatelského procesu u pacientů jiných etnik a kultur. Duchovní život člověka. Velká světová náboženství. Sekty v ČR a jejich specifika aj.*

Kurz *Úvod do základů kinestetiky v ošetrovatelství* je určen pro studenty, praktikující sestry a učitele ošetrovatelství. Témata zařazená do kurzu: *Úvod do kurzu, koncepty kinestetiky. 1. koncept: Interakce (smysly, elementy pohybu, interakční formy). 2. koncept: Funkční anatomie (hmoty a meziprostory, orientace na těle). 3. koncept: Lidský pohyb (pohyb statický, pohyb transportní, spirální a paralelní pohybové vzory). 4. koncept: Lidské funkce (jednoduché základní pozice, komplexní pohyb na místě, pohyb z místa). 5. koncept: Námaha jako prostředek komunikace (tah a tlak). 6. koncept: Okolí (vliv okolí na lidské funkce).*

Kurz *Příprava prezentací* (PowerPoint) je určen pro studenty, pracovníky ve zdravotnictví a učitele ošetrovatelství. Náplň kurzu je příprava textové prezentace (vytváření snímků, práce s pozadím a barevnými schémata prezentací, psaní a formátování písma, úpravy objektů, předvádění prezentací včetně animací).

Kurz *Internetové vyhledávací nástroje I.* je určen pro studenty, pracovníky ve zdravotnictví a učitele ošetrovatelství. Cílem kurzu je seznámit jeho účastníky s formulací vyhledávacího dotazu, interaktivním nácvikem vyhledávání informací v domácích a zahraničních vyhledávacích službách (Altavista, Northern Light aj.), charakteristikou lékařské databáze PubMed (citace, souhrny a plné texty článků).

V průběhu měsíce února a března za pomoci odborníků z řad lékařů pořádáme kurz ***Základy moderní diagnostiky a léčby diabetu – Ošetrovatelská péče a edukace pacienta***, který je určen pro pracovníky ve zdravotnictví pečující o pacienty s DM. Témata zařazená do kurzu: *Definice a klasifikace. Etiopatogeneze, klasifikace a výskyt diabetu. Diabetes mellitus 1. typu. Substituční léčba inzulinem. Diabetes mellitus 2. typu. Komplementární léčba inzulinem. Perorální antidiabetika. Akutní a pozdní komplikace diabetu. Preparáty inzulinu. Dávkováče inzulinu, inzulinové pumpy, praktická obsluha. Strava diabetika. Fyzická*

zátěž a diabetus. Kontroly kompenzace diabetu. Selfmonitorink: glukometry, počítačové programy PC Link a In Touch. Těhotenství a diabetes. Léčba diabetu v souvislosti s chirurgickým výkonem. Moderní principy ošetrovatelské péče. Profesionální edukace pacienta. Programová léčba diabetu.

V dubnu proběhne první modul kurzu ***Podporuje aktivní učení a samostatné myšlení žáků***, který je určen především pro studenty a učitele. Mohou se ho však účastnit všichni ti, kteří mají zájem se dozvědět něco nového o moderních aktivizačních a kreativních technikách vyučování.

Na září roku 2002 (3. – 4. 9.) připravujeme mezinárodní konferenci ošetrovatelství pod názvem ***Multiohorová, interdisciplinární a mezinárodní kooperace v ošetrovatelství***. Témata, která by měla být prodiskutována v rámci konference: *Filozofie – filozofická východiska ošetrovatelství (např. fenomenologie a hermeneutika, holismus v ošetrovatelství...), Kinestetika v ošetrovatelství. Sociologie a ošetrovatelství. Andragogika a gerontagogika v ošetrovatelství. Kooperace medicíny a ošetrovatelství. Ošetrovatelství v podmínkách nápravných zařízení a ve věznicích. Armáda a ošetrovatelství. Ošetrovatelství v sociální oblasti. Cirkve a ošetrovatelství (misie, charity...). Management v oboru ošetrovatelství. Vládní a státní instituce. Ošetrovatelství v nestátním sektoru. Profesionální organizace. Mezinárodní spolupráce v oboru. Vzdělávání učitelů. Koncepte celoživotního vzdělávání v oboru. Koncepte postgraduálního vzdělávání. Koncepte specializačního vzdělávání v oboru ošetrovatelství pro vysokoškolsky vzdělané sestry. Kvalita, efektivita a kontinuita ošetrovatelské péče jako ústřední téma ošetrovatelské praxe. Právní aspekty ošetrovatelské péče v transformačním období aj.*

Mgr. P. Holešinská,

Ústav teorie a praxe ošetrovatelství LF UP
Redakčně kráceno.

JUBILEA

Blahopřejeme!

Rektorka UP prof. J. Mačáková přijala v pondělí 14. 1. tři pracovníky LF UP a tři pracovníky PFF UP, aby jim blahopřála k významným životním jubileím. Při této příležitosti obdrželi **prof. MUDr. Josef Petřek, CSc.**, (na snímku zleva) přednosta Ústavu fyziologie LF UP blahopřejný dopis, **prof. MUDr. Jindřich Pazdera, CSc.**, přednosta Kliniky ústní, čelistní a obličejové chirurgie LF UP a **prof. RNDr. Karel Lenhart, CSc.**, přednosta Ústavu biologie LF UP zlaté medaile Za zásluhy o rozvoj UP. Stříbrné medaile byly předány **doc. RNDr. Jiřimu Vagerovi, CSc.**, vedoucímu Katedry buněčné biologie a genetiky PFF UP, **prof. RNDr. Josefu Mikešovi, DrSc.** z Katedry algebry a geometrie PFF UP a **doc. RNDr. Vladimíru Dostálovu, CSc.**, který působí na Katedře analytické chemie PFF UP a zároveň zastává funkci proděkana PFF UP.

-red-, foto -tj-

Přítomnost proživej, o vymoženosti se opírej a pro budoucnost pracuj.

Otto F. Babler (* 26. 1. 1901)

Z VĚDECKÝCH PRACOVÍŠŤ UP

Studium vlivu kolchicinu a jeho derivátů na expresi cytochromu P450: detektivka na pokračování

Doktorand z Ústavu lékařské chemie a biochemie LF UP **Mgr. Zdeněk Dvořák** získal v listopadu 2001 ocenění v soutěži **Cena za farmacii 2001** pořádané farmaceutickou firmou AVENTIS Pharma, s. r. o. V rámci soutěže prezentoval práci s názvem *Primary cultures of human hepatocytes as a model for biochemical and toxicological studies: Effect of colchicine and colchicein on human hepatocyte*.

Jak jste se o soutěži dozvěděl a jaké byly podmínky účasti?

Soutěž „Cena za farmacii“ je každoročně pořádána firmou AVENTIS Pharma, s. r. o., ve spolupráci s velvyslanectvím Francouzské republiky v Praze. Soutěž je určena pro studenty doktorského studijního programu, kteří prezentují výsledky získané v rámci disertační práce. Podmínkou pro účast v soutěži je české občanství, publikace v odborném časopise a dále to, že doktorská disertační práce nebyla k datu soutěže obhájena. Jak již název soutěže napovídá, přihlašování jsou práce s farmaceutickou tematikou nebo z biomedicínských věd s aspektem k farmacii. Jelikož se řešená témata v různých oborech (medicína, chemie, farmakologie, toxikologie, biochemie apod.) často překrývají, byla v letošním roce rovněž vypsaná „Cena za chemii“ firmou Rhodia ČR, s. r. o.

Jak probíhala vlastní prezentace prací a jaká byla jejich úroveň?

Přihlašované práce se zasílaly s předstihem v písemné formě psané ve stylu odborného článku k posouzení porotě. Členové poroty byli zástupci firmy AVENTIS včetně jejího ředitele prof. D. Schermana, dále vědci pověřeni nositelem Nobelovy ceny za chemii prof. J.-M. Lehmem, čeští vědci jak z univerzitních pracovišť, tak z Akademie věd ČR a vědecká atašé Francouzského velvyslanectví v Praze D. Sot-teaouová. Vlastní prezentace před odbornou porotou, která probíhala v anglickém nebo francouzském jazyce, se zúčastnilo deset soutěžících. Všechna vystoupení byla na vysoké úrovni stejně jako kvalita předkládaných prací. Spektrum prezentovaných prací bylo široké, ať už to byly klinické studie, studie biochemické či toxikologické, matematické modelování interakce léčiv s biomakromolekulací, či studie metabolické a farmakologické. V soutěži byly uděleny tři ceny, které byly slavnostně předány prof. J.-M. Lehmem za účasti zástupců velvyslanectví Francouzské republiky v Praze, České akademie věd, vlády ČR a zástupců pořadajících farmaceutických firem.

Mohl byste čtenářům popsat, čeho se týkala vámi prezentovaná práce?

Jak jsem již zmínil, prezentovány byly výsledky získané v rámci doktorského studia, jež jsou následně náplní vlastní disertační práce. V rámci své disertační práce jsem se zabýval problematikou využití modelu primárních kultur lidských hepatocytů pro biochemické a toxikologické studie. Věnoval jsem se jak charakterizaci a standardizaci zmíněného modelu, tak možnosti využití kryptozervovaných (zamrazených) buněk. Podstatnou část mé práce tvořilo studium biologické aktivity vybraných přírodních látek, jimiž se Ústav lékařské chemie a biochemie LF UP již tradičně zabývá, právě na modelu primárních kultur lidských hepatocytů. Zaměřil jsem se na tři skupiny přírodních látek, a to benzo[c]fenanthridinové alkaloidy (např. sanguinarin, chelerythrin), tropolonové alkaloidy (např. kolchicin, kolchicein) a flavonolignany (např. silybin, silydianin), kdy jsem studoval jejich cytotoxicitu, cytoprotektivitu (ochranu proti poškození buněk toxickými látkami) a vliv na expresi a regulaci cytochromu P450. Získané výsledky byly prezentovány na několika domácích a zahraničních konferencích, a publikovány v odborných časopisech. Naše nejčerstvější práce publikovaná v časopise *Toxicology Letters* se věnuje cytotoxicitě benzo[c]fenanthridinových alkaloidů. V rámci soutěže jsem prezentoval výsledky získané při studiu vlivu kolchicinu a jeho derivátů na expresi isoform cytochromu P450, důležitých v metabolismu cizorodých látek.

Přiblížil byste podrobněji, jaké jsou vámi získané výsledky?

Studium vlivu kolchicinu a jeho derivátů na expresi cytochromu P450 se již věnuji přes tři roky. Průběh tohoto výzkumu připomíná detektivku na pokračování, což lze s jistotou nadsázkou říci o mnoha vědeckých záměrech. Kolchicin je tropolonový alkaloid, nalézající se například v hlízách ocunu jesenního, všem dobře známé proude jedovaté rostliny. Již od šestého století je využíván k léčbě dny a používán je dodnes. Naneštěstí je pro člověka tato látka velmi toxická a vykazuje řadu vedlejších účinků.

V první fázi výzkumu jsem se zaměřil na testování toxicity kolchicinu a jeho derivátů právě na modelu primárních kultur lidských hepatocytů, s výhledem na nalezení méně toxického derivátu, který by si zachovával žádoucí terapeutické účinky. Problematika cytotoxicity byla mimo jiné řešena v rámci vnitřního

grantu LF UP v roce 1999. Do „užšího výběru“ se dostal derivát kolchicein, u kterého jsem pak spolu s kolchicinem testoval vliv na expresi cytochromu P450. Podle závazných norem FDA (Food and Drug Administration) je třeba u každého nového léčiva studovat jeho vliv na expresi a aktivitu cytochromu P450, což je skupina enzymů důležitých v metabolismu léčiv, aby se předešlo lékovým interakcím. Experimenty jsem prováděl v letech 1998 a 2000 během stáží v CNRS – INSERM U128 v Montpellier ve Francii v laboratoři dr. P. Maurela. Projekt byl řešen v rámci programu Barrante 2000 a 2001 „Molekulární mechanismy indukce genů CYP deriváty kolchicinu v primárních kulturách lidských hepatocytů“. K našemu překvapení bylo pozorováno, že kolchicin inhiboval expresi významných enzymů metabolismu léčiv, zatímco kolchicein byl neaktivní (což je z hlediska použití léčiva příznivé). Při dalším studiu jsem se věnoval objasnění mechanismu suprese těchto enzymů kolchicinem a zjistil jsem že kolchicin ovlivňuje kaskádu regulace exprese cytochromu P450, zahrnující orfanové receptory PXR a CAR a rovněž glukokortikoidní receptor. Na této problematice náš tým stále pracuje; v současné době je na stáži v Montpellier kolega dr. M. Modrianský.

Rekl byste něco o praktickém významu vašeho výzkumu a získaných výsledků?

Jelikož je v současné medicíně trendem nahrazovat látky syntetické látkami přírodního původu a rovněž roste spotřeba přírodních látek ve formě potravin a lékových doplňků, je studium biologické aktivity přírodních látek aktuální problematika. Praktický význam mé práce tkví v zásadě ve čtyřech bodech: 1. Přispěla k objasnění biologické aktivity několika skupin přírodních látek. 2. Potvrdila vhodnost využití primárních kultur lidských hepatocytů pro studie biochemické, toxikologické, farmakologické a molekulárně biologické. 3. Charakterizovala z hlediska toxikologického a lékových interakcí alkaloid kolchicin, který by případně v budoucnu mohl nahradit v terapii využívaný toxický kolchicin. 4. Byly objeveny nečekané a dosud nepopsané vlastnosti kolchicinu, které by mohly přispět k vysvětlení jeho nežádoucích vedlejších účinků a které jsou významné pro klinickou farmakologii. Získané výsledky rovněž vrhají nový pohled na protizánětlivý účinek kolchicinu.

-mh-

Poznámka

Relativita

Aby se student biologie dostal k chromozomům a mohl je pozorovat pod mikroskopem, uchopí pinzetou muší larvu, pod preparáční lupou jí zařívá utrhne hlavu a z vnitřnosti vyjme silné žlázy, kde jsou buňky s velkými, didakticky ideálními chromozomy. Po obarvení acetorceinem je v mikroskopu dobře vidět jejich struktura a ve fázovém kontrastu je obraz stejně krásný i bez barvení. Ptal jsem se studentů, jestli jim takhle vivisekce nevdá, zda necítí morální zábrany. Odpovědi byly vesměs negativní, jen několik dívek prozradilo pocity ošklivosti při preparaci. Co kdybyste ale měli provést totéž s laboratorní myšou? – zeptal jsem se. Všechny hlavy se zvedly od mikroskopů – již sama představa takového zákroku jim připadla nepřijatelná a odpuzující.

Čím to, že v prvním případě může být jednání ve shodě se svědomím a v druhém případě svědomí namítá, je tu náhle silná bariéra? Odkud se vzala? Kde je hranice morálnosti a čím je určena? Přemýšlejte o tom, přátelé, třeba se k tomu vrátíme v příštím praktickém cvičení, bude-li chvíle času. Nebyla. Nová látka a jiné metody zaměstnávají mysl i ruce studentů příliš dokonale.

M. Hejtmánek

Vědění a vzpomínka jsou totéž.

Gustav Meyrink (* 19. 1. 1868)

Věty a větičky

Ještě před Vánoci, 12. 12. 2001, přednesla olo-moucká lingvistka doc. M. Hirschová, CSc., v Jazyko-vědném sdružení přednášku nazvanou „Small clauses in češtině – terminologická schválnost, nebo užitečný koncept?“. Nezasvěcenému mohlo spojení „small clauses“ v názvu evokovat (zvláště v před-vánoční atmosféře) spíše nějaké malé skřítkovské pomocníčky Santa Clause než téma spadající do oblasti syntaxe. Ti zasvěcenější však samozřejmě věděli, že nepůjde o přednáškovou variaci na píseň *Jingle Bells*, ale o poměrně závažný rozbor anglických a českých vazeb typu „They elected Peter the president / zvolili Petra prezidentem“ z hlediska jejich syntaktického hodnocení.

Pokud se na takové vazby zadíváme okem pátra-vým, možná nás časem napadne, že by se každá z nich dala rozdělit na dva významové podcelky – a sice „zvolili Petra“ a „Petř je prezidentem“. Vidíme, že uvnitř věty jako takové jsou navíc slity ještě jakési „větičky“. A právě tomu zejména američtí lingvisté říkají „small clauses“.

„Takže lingvistům nestačí věty, oni potřebují ještě větičky,“ vkrádá se teď určitě někomu do myslí. Řada lidí si vybaví horké chvíle, které možná kdysi prožili před tabulí při rozboru větném a zachvátí je silná nelibost namířená proti všemu tomu zdánlivě bez-účelnému kypření jazyka na lingvistických konferen-cích a sjezdech. Mysleme přece na děti! Kdo se to

má všechno učit, všechny ty jazykovědné vrtochy, změny přístupů a terminologické inovace? A kritika může mířit ještě výš – nějaká smělá pradelna zamává výhružně hadrem jako v české pohádce z 50. let 20. století: „Já bych je hnala, darmožrouty. Pryč s větněčlenským rozbořem na školáči!“

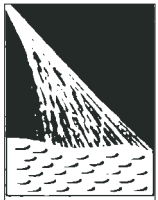
Ovšem věc je promyšlenější, než by se mohlo zdát. Výuka elementární syntaxe a jazykové vyučování vůbec má značný význam pro vývoj rozumových schopností toho zdánlivě trápeného dítěte. Tím, že žák systematicky poznává jednotlivé „stavební kameny“ jazyka a seznamuje se s jejich vzájemnými vztahy, s pojivem a s principy jejich uspořádání, tím vším se – podobně jako třeba v matematice, což je rovněž věda obestřená zvláštním kouzlem – cvičí ve schopnosti abstrakce, zobecnění, v umění dostat se pod povrch jednotlivosti a hledat to obecné. Dobrý češtinář tedy nepěstí jenom jazyk svých svěřenců, ale i jejich myšlení. A co se týče terminologických i jiných inovací, není to tak zlé, protože do škol z toho velkého vědeckého světa – míněno v tom nejlepší smyslu – jen tak něco nedolehne.

Ani „small clauses“. Navíc onen otazník, vtělený doc. M. Hirschovou do názvu přednášky, se jistě záměrně vinul (alespoň jsem měl ten dojem) od začátku jejího příspěvku až do konce. Možná proto, že se zaváděním nových termínů není radno příliš spěchat.

O. Bláha

TÉMA: „THE PIERRE AUGER OBSERVATORY“

„The Pierre Auger Observatory“: blíže k pochopení vzniku vesmíru

**PIERRE
AUGER
OBSERVATORY**

Cosí kdesi ve vesmíru vysílá do svého okolí částice s extrémně vysokými energiemi. Odkud tyto částice přicházejí? Z mohutné kosmické exploze? Z blízkosti obří černé díry, která polyká hvězdy? Z místa srážky galaxií? Z rozpadajících se zbytků hmoty, která přetrvává z dob krátce po velkém třesku? Odpovědi na tyto otázky hledá „The Pierre Auger Observatory“ – rozsáhlý a dlouhodobý mezinárodní vědecký projekt s cílem porozumět vzniku kosmického záření s extrémními energiemi, nejvyššími, jaké byly zatím na naší planetě pozorovány jen velmi výjimečně.

Autory základní myšlenky projektu „The Pierre Auger Observatory“ jsou nositel Nobelovy ceny prof. J. Cronin z University of Chicago (USA) a prof. A. Watson z University of Leeds (Velká Británie); oba jsou také řediteli prestižního projektu, nazvaného podle francouzského fyzika P. Augera, který v roce 1938 odhalil existenci spršek sekundárního kosmického záření a odvodil vysoké energie primárního kosmického záření, které tyto spršky vyvolává.

Observatoř Pierra Augera, jejímž primárním cílem je řešení záhadly vysokoenergetického kosmického záření, bude měřit parametry spršek kosmického záření vznikajících po srážkách s molekulami v horních vrstvách

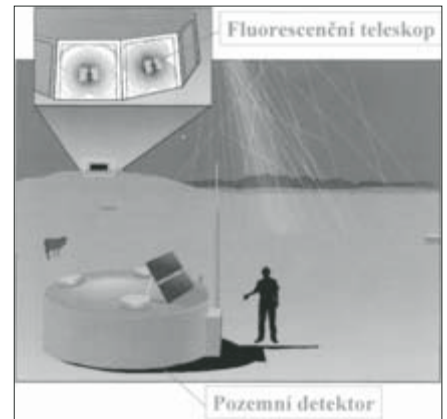
atmosféry. Analýzou těchto parametrů bude možné určit energii, směr dopadu a typ původních částic primárního kosmického záření s nejvyššími energiemi.

Augerova observatoř bude tvořena dvěma základnami: Na severní polokouli bude observatoř zbudována v Utahu v USA (Millard County), na polokouli jižní pak v provincii Mendoza v Argentině (Malargüe). Díky rotaci Země bude z těchto dvou observatoř pozorovatelná úplně celá obloha. Jako první je v letech 2001–2004 budována jižní základna v Argentině.

Obě základny budou tvořeny sítí 1600 pozemních Čerenkovových detektorů, přičemž jednotlivé detektory budou od sebe vzdáleny 1,5 km a celkově tak pokryjí plochu 3000 km². Síť pozemních detektorů bude doplněna ještě o soustavu vysoce citlivých teleskopů, jež budou za jasných bezměsíčných nocí sledovat záblesky slabého modrého světla, které vznikají jako vedlejší produkt spršky sekundárního kosmického záření. Experimentální síť 40 pozemních detektorů a jednoho fluorescenčního teleskopu již začala v Argentině fungovat v polovině roku 2001. Komplexní obraz rozvoje spršky sekundárního záření je vytvářen na základě korelace informací z obou typů detektorů.

Projektu se účastní přibližně 250 vědců z více než 30 institucí z 19 zemí světa (Argentina, Arménie, Austrálie, Bolívie, Brazílie, Česká republika, Čína, Francie, Itálie, Japonsko, Mexiko, Německo, Polsko, Rusko, Recko, Slovinsko, Velká Británie, USA, Vietnam).

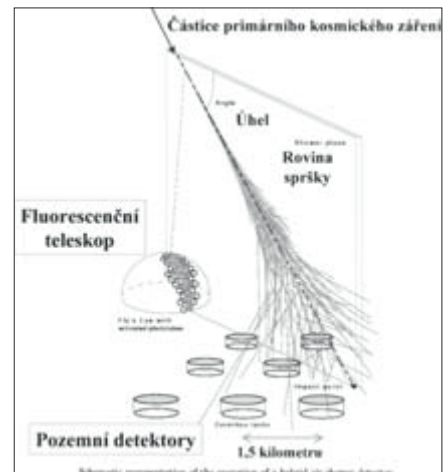
Česká republika, která se do projektu neoficiálně zapojila v roce 1997, je řádným členem od roku 1999, a to prostřednictvím Fyzikálního ústavu AV ČR, Společné laboratoře optiky UP a FZÚ AV ČR a Astronomického ústavu AV ČR.

Fluorescenční teleskop a pozemní detektor. K měření spršek kosmického záření bude sloužit síť 1600 částicových detektorů rovnoměrně rozložených na ploše větší než 3000 km².

Zeměpisná poloha „The Pierre Auger Observatory“ na severní a jižní polokouli.

Oba typy detektorů mohou s výhodou kooperovat při měření vlastností spršek kosmického záření.

Vznik částic s extrémními energiemi je dosud naprostou záhadou

Kosmické záření je tvořeno částicemi, které přicházejí z vesmíru a neustále bombardují Zemi ze všech směrů. Většinu z nich tvoří protony, pak též atomová jádra a elektrony. Některé z nich mají vyšší energie než jakákoliv jiná částice pozorovaná v přírodě. Částice kosmického záření s extrémně vysokými energiemi se pohybují rychlostí velmi blízko rychlosti světla a dosahují energií mnoha-miliónkrát vyšší než částice urychlené v největších pozemských laboratořích.

Místa vzniku kosmického záření s nejvyššími energiemi jsou zatím neznámá. Většina kosmického záření s nižšími energiemi, dopadajícího na Zemi, vzniká kdesi v naší Galaxii (Mléčné dráze). Mnoho takových částic se uvolňuje při výbuších supernov, tj. během katastrofického zániku hmotných hvězd. O kosmickém záření s extrémně vysokými energiemi však můžeme říci snad jen to, že vzniká mimo naši Galaxii.

Zatím neznáme s jistotou ani jediný proces, který by byl schopen produkovat částice s pozorovanými obřímími energiemi, dokonce ani ty nejdramatičtější výbuchy hvězd pro vysvětlení nesta-

čí. Porozumění vzniku kosmického záření s extrémně vysokými energiemi by ale bylo velmi cenné – pronikáme totiž do oblastí, které jsou na Zemi zcela nedosažitelné – nejenergetičtější částice kosmického záření mají až stomiliónkrát vyšší energie než jsou energie dosahované pozemskými urychlovači částic, což může podstatně napomoci při odkrytí tajemství raného vývoje a snad i vzniku vesmíru.

Kosmické záření může být z povrchu Země pozorováno nepřímo prostřednictvím spršek či kaskád částic produkovaných v atmosféře. Sprška vzniká poté, co se částice s velmi vysokou energií sráží s molekulou atmosféry.

Úlomky této primární srážky se mohou znovu srážet s dalšími molekulami atmosféry, čímž dochází k vzniku dalších a dalších částic – k jakési řetězové reakci. Toto drobení pokračuje, dokud není energie primární částice rozdělena mezi miliardy částic dopadajících na zemský povrch. Studium těchto atmosférických spršek lze určit parametry původní primární částice (konkrétně její energii, směr dopadu na atmosféru a typ částice).

Technická data projektu AUGER

Cíl měření: Určit typ, energii a směr příchodu částic primárního kosmického záření s energiemi vyššími než 10¹⁹ elektronvoltů (eV).

Druh observatoře: Tzv. hybridní observatoř, sestávající z pozemní sítě vodních Čerenkovových detektorů a soustavy atmosférických fluorescenčních teleskopů.

Statistika: 30 detekovaných spršek za rok, vyvolaných primárními částicemi s energiemi vyššími než 10²⁰ eV.

Umístění observatoře: Malargüe, provincie Mendoza, Argentina, jižní polokoule, a Millard County, Utah, USA, na polokouli severní.

Pozemní detektory:
Pokrytá plocha: 3000 km² na každé polokouli.

Počet detektorů: 1600 na každé polokouli.
Typ detektoru: Detektor Čerenkovova záření, každý obsahuje 12 000 litrů čištené vody a tři fotonásobiče.

Vzdálenost mezi detektory: 1,5 km.
Fluorescenční teleskopy:

Počet: 30 teleskopů na každé polokouli.
Dosah: 20 km pro spršky s energií 10²⁰ eV.
Rozměry teleskopu: 3,6 m×3,6 m se zorným polem 30×30, každý teleskop je vybaven 440 fotonásobiči.

Podle podkladů české skupiny projektu AUGER – materiálů Gregoryho Snowa, University of Nebraska, USA, poskytnutých na tiskové konferenci konané 10. 12. 2001 v Praze zpracovala

TÉMA: „THE PIERRE AUGER OBSERVATORY“**V týmu nositele Nobelovy ceny**

Při řešení optické problematiky projektu „The Pierre Auger Observatory“ získala Společná laboratoř optiky UP a FzÚ AV ČR v průběhu uplynulého období uznávané postavení, v mezinárodní konkurenci vědeckých a výzkumných pracovišť uspěla především v oblasti výpočetních, konstrukčních a technologických prací v oboru optika. Snaha o účast na návrhu a realizaci mezinárodní observatoře vyvrcholila přijetím českých návrhů na řešení řady dílčích optických problémů, její účast se však týká v první řadě prací na soustavě celkem 30 optických teleskopů s tzv. sběrnou plochou $3,6 \times 3,6 \text{ m}^2$, s jejichž umístěním se počítá na jižní polokouli v Argentině; konkrétním úkolem pracovníků SLO je zhotovit „srdce“ každého teleskopu, tj. zrcadlovou plochu tvořenou 60 šestiúhelníkovými zrcadly.

O současné fázi zapojení SLO do budování observatoře v Argentině jsme hovořili s **doc. M. Hrabovským, DrSc.**, vedoucím Společné laboratoře optiky UP a FzÚ AV ČR v Olomouci, který v projektu vedeném nositelem Nobelovy ceny Croninem řídí práce týkající se návrhu komponent a výroby optických prvků fluorescenčního detektoru, a s jeho kolegy – **RNDr. P. Schovánkem**, autorem návrhu výroby a metody skleněných zrcadel určených pro fluorescenční detektor, a **RNDr. M. Palatkou**, autorem návrhu originálního optického prvku na principu Schmidovy korekční desky:

Žurnál UP: Společná laboratoř optiky se do projektu zapojila nejdříve „neoficiálně“ – znamená to, že se s vaší účastí původně nepočítalo?

Dr. Palatka: *Projekt, do kterého jsme vstoupili, je společný projekt astrofyziků a fyziků vysokých energií z devatenácti zemí, jejichž mateřskými pracovišti jsou většinou univerzity. Napadlo nás tedy podívat se na řešení problematiky z pohledu našeho oboru. Ukázalo se, že existují možnosti, jak z této pozice navrženou soustavu přepočítat a vylepšit. Na výpočtech pracovala také pracoviště v Brazílii a Itálii; pro konečnou realizaci bylo vybráno naše řešení. Máte pravdu, na začátku projektu jsme nebyli, ale v současnosti jsme nezbytnou částí řešitelského týmu.*

Žurnál: V jaké fázi se v současné době nachází realizace dodávky zrcadel pro teleskopy fluorescenčního detektoru?

Doc. Hrabovský: *Před rokem byla dokončena výroba prototypu, který byl odeslán do Argentiny; tam byl smontován a v červnu už byly známy první výsledky. Následně se rozběhl druhý systém, systém pozemních detektorů a po zbytek roku probíhaly zkoušky měření – „jestli to funguje, jestli jsme se nespělili a jestli to vůbec je k něčemu“. Potvrdilo se, že to měří a že je to docela dobře“. Letos v průběhu března či dubna bude prototyp demontován a na jeho místě namontujeme definitivní systém.*

Dr. Palatka: *Kvalita prototypu je velice dobrá – ukázalo se, že měří natolik dobře, že v podstatě každý ze zúčastněných týmů řešících jednotlivé prvky systému se snaží na pár dnů či týdnů dostat na prototyp a testovat. Původní termín rozzebrání prototypu byl do konce minulého roku, ale z tohoto důvodu se stále posouvá.*

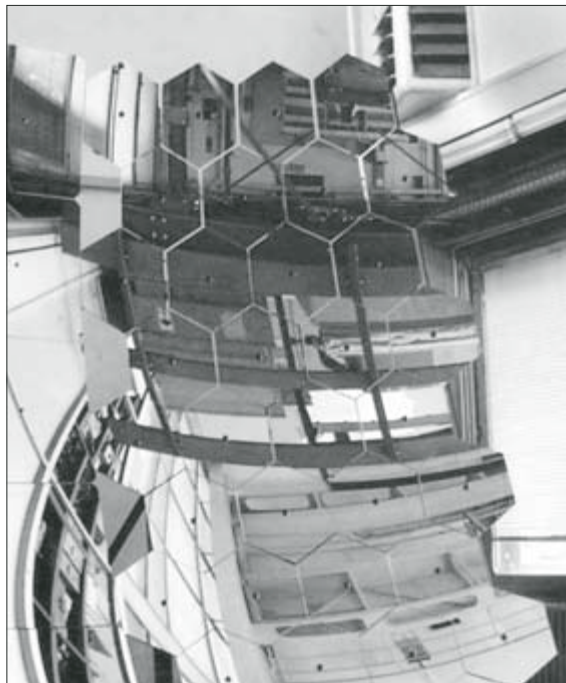
Žurnál: Jak vlastně pracuje takový detektor vysokoenergetických částic a co zjišťuje?

Dr. Schovánek: *Jde vlastně o hybridní pozorovací systém, jehož jednu část tvoří pozemní – povrchové – detektory, které budou pomocí fotonásobičů zaznamenávat průlet částic vodou v tancích, a druhou částí je optický teleskop. Složitá elektronika zajišťuje korelaci mezi signálem z pozemské části a pozorováním optickým. Součástí optického detektoru je sada teleskopů, na jejichž stavbě se podílíme a jež mají pozorovat fluorescenční záření v atmosféře. Znamená to, že nepozorujeme dopadající částice, ale to, co tyto částice produkují v atmosféře.*

Žurnál: Co produkují?

Dr. Schovánek: *Představte si, že přiletí vysokoenergetická částice, která začne v atmosféře brzdit a pozvolna se rozpadá – vytváří se sprška sekundárních částic, které procházejí atmosférou a srážejí se s molekulami dusíku. Ten excituje a začne svítit – proto se tomu optickému pozorovacímu systému říká*

fluorescenční, pozorujeme krátký modrý záblesk v atmosféře. Na základě optického pozorování jsme schopni určit osu toho záblesku. Když ji prodloužíme do vesmíru, na jejím konci musíme najít zdroj toho záření – a o to nám právě jde. Přesněji – rádi bychom to našli, a proto se observatoř vlastně staví.

Prototyp fluorescenčního detektoru, instalovaný v Argentině, prochází v současné době zkušebními testy; zrcadla optického teleskopu se vyrábějí ve SLO UP a FzÚ na tř. 17. listopadu v Olomouci.

Žurnál: *Takže jde o soustavu zrcadel, která zachycují spršku částic?*

Dr. Schovánek: *Ano, z jednotlivých segmentů – hexagonálních zrcadel – bude složeno třicet zrcadlových ploch, ze kterých budou vytvořeny čtyři optické pozorovací systémy. Každý z těch záblesků, které se odehrávají nad plochou oněch tří tisíc km^2 , bude možno pozorovat v jedné chvíli minimálně na dvou teleskopech. Vznikne tak vlastně stereopozorování, jako když se díváte triedrem, ta informace dostane prostorovou složku.*

Dr. Palatka: *Při pohledu jedním teleskopem lze spršku vidět jen jako „čáru“, díváte-li se ale z několika stran, můžete určit směr.*

Žurnál: *A kde se zachycuje odraz z těch zrcadel?*

Dr. Schovánek: *Detektor je vybaven snímáčním prvkem – podobně jako u digitálního fotoaparátu, jen místo CCD prvku je plocha detektoru osazena maticí fotonásobičů, které jsou dostatečně rychlé na to, aby v několika nanosekundách, během šíření spršky, zareagovaly a vytvořily obraz na obrazovce počítače.*

Žurnál: *Jak si vytvořit představu o částici s tak extrémní energií?*

Dr. Schovánek: *Na tuto otázku už odpovídala řada kolegů přede mnou, použijí jejich příklad. Představte si místo částice – dejme tomu – tenisový míček, který se pohybuje cca 80 km/hod. , anebo těleso o hmotnosti 5 kg padající z výšky 1 metr.*

Žurnál: *Pokud se najde odpověď na otázku po původu těchto částic, co to bude znamenat?*

Doc. Hrabovský: *Na to existuje řada různých názorů. Podle některých by to mohlo znamenat „opravu“ teorie relativity nebo teorie velkého třesku. Zatím máme k dispozici velmi málo informací a za takové situace platí, že čím méně objektivních informací, tím více teorií.*

Žurnál: *Prototyp tedy potvrdil, že je možno začít s výrobou – co a kde se v současné době vyrábí?*

Dr. Palatka: *V Brazílii se vyrábí korekční prstenec podle našeho návrhu, je to speciální korekční mezikruhová deska umožňující zvětšení relativního otvoru detektoru. Jde o přímou spolupráci mezi výrobcem a člověkem zodpovědným za návrh optického systému; to např. znamená, že oni nám dodají prototyp*

optického prvku a my jej tady testujeme, měříme a přepočítáváme, zkrátka zjišťujeme, jestli vyhovuje tomu, co od něj budeme chtít.

Doc. Hrabovský: *Jednotlivé segmenty – zrcadla – se vyrábějí tady u nás na patře. Jde totiž o produkty, o kterých se nepředpokládá, že by je někdo komerčně dodal, a když ano, tak by to byl finanční problém. My vlastně zajišťujeme to, co se jinde zjistit nedá.*

Dr. Schovánek: *Jsou samozřejmě firmy, které vyrábějí obrovská zrcadla pro astronomické teleskopy, ale to jsou výrobky firem zaměřených na kusovou výrobu zrcadel jiného typu, které by zde nebylo možno použít. My nepotřebujeme systém přesný ve smyslu astronomického dalekohledu, ale systém s velkou plochou a s velkou světelností, abychom dokázali zaznamenat atmosférický jev, který je velmi slabý, velmi krátkodobý a velmi rušený.*

Žurnál: *Jak probíhá spolupráce takového početného mezinárodního týmu?*

Dr. Schovánek: *Každého půl roku je setkání odborníků zúčastněných na projektu, kde každý řešitelský tým předloží své výsledky, ty jsou diskutovány a dohodne se další postup vzhledem k časovému harmonogramu projektu a stanoveným cílům. Jednou za rok se koná vnější oponentura, kdy pět odborníků z oboru, kteří se na projektu neúčastní, posuzuje dílčí výsledky jednak z hlediska stanovených cílů, jednak z hlediska toho, jestli jsou peníze vynakládány adekvátně.*

Žurnál: *Jsou v olomouckém týmu zastoupeni i doktorandi?*

Doc. Hrabovský: *Ano, Mgr. Martin Vlček studuje ve třetím roce doktorského studijního programu, máme „nachystané“ ještě dva další doktorandy. V tomto směru pocítujeme nedostatek kvalitních doktorandů – takových, kteří jsou odborně zdatní, jazykově vybavení, chtějí dělat vědu a leccos pro ni i obětovat*

Žurnál: *Jaké jsou celkové pořizovací náklady observatoře – alespoň přibližně?*

Doc. Hrabovský: *Jenom rozpočet toho projektu v Argentině je asi 55 milionů dolarů, ale náklady stále rostou – a to bez zaplacení práce vědeckých týmů, jen dodávky, obsluha, spojení přes satelit. Základní princip je tento: kdo se chce zúčastnit, musí se zavázat, že něco dodá. A pak bude moci měřit. V podstatě je to jediný princip, jak lze takové velké mezinárodní projekty realizovat, protože žádný stát ani USA by sám takové zařízení nezačal budovat. Vždy to musí být větší souročenství států, a když mezi ně chcete vstoupit, musíte se zavázat, co pro to uděláte: buďto dáte hotové peníze, což nikdo zpravidla nemá, nebo se to realizuje prací. Zajímavou věcí v onom mezinárodním souročenství je v tomto ohledu skutečnost, že oni nějaké takové ty „rady do života“ neberou. Tam se pracuje podle principu „když toto tvrdíte, tak to taky dodejte“.*

Žurnál: *Z jakých prostředků je hrazena česká účast v projektu?*

Doc. Hrabovský: *Finanční kvalifikaci české účasti v projektu je realizováno prostřednictvím grantu GA AV ČR č. 11010928/1999, podpory MŠMT pro Centrum částicové fyziky č. LN00A006 a programem INGO MŠMT ČR č. LA134.*

Připravila

V. Mazochová

STUDENTSKÁ RUBRIKA

Něco takového se u nás nenosí...

Norové patří odepaměti k velkým mořeplaveckým národům a na moře se jich celé generace vydávaly už od dob Vikingů v devátém století. Norsko je také jednou z mnoha zemí, která vypisuje studijní programy pro cizince, které historie Vikingů a země hor, fjordů a ledovců zajímá. Několik otázek jsem v této souvislosti položila V. P. Poláchovi, jenž kvůli severské zemi předloni přerušil studium na Katedře historie FF UP.

Vladimíre, jak jsi přišel na myšlenku studovat v Norsku?

O skandinávskou historii a kulturu jsem se zajímal už dřív, zájem byl později umocněn i osobním důvodem. Zjistil jsem, že Norsko vypisuje mj. studijní program s názvem *Nordic Viking and Medieval Studies*, program zaměřený na historii, takže jsem si podal přihlášku a uspěl.

Kdo tě financoval? Existuje nějaká spolupráce, např. na úrovni výměny studentů mezi UP a UiO (Universitetet i Oslo)?

Finančně mi pomohla norská strana, a to zvláštěm druhem stipendia, kdy je jeho polovina až do ukončení studia chápána jako půjčka, která se ale expost změní též ve stipendium. Podmínka je však jednoznačná: studium musí být ukončeno v termínu. Univerzita Palackého mi finančně nepomohla (což jsem ani neočekával), nepomohla mi však ani organizačně. V době, kdy jsem odcházel, asi spolupráce mezi UP a UiO neexistovala. Příslušná referentka mne tehdy pro informace posílala někam na „katedru ornitologie“...

I když nostrifikace titulu nebo alespoň uznání některých kreditů nebude na „domácí půdě“ asi jednoduché, jakási spolupráce dnes zřejmě existuje. Jak studium probíhalo? Co systém, organizace, služby? Můžeš srovnat s UP?

Tohle je příliš obšírná otázka, na kterou neumím odpovědět v několika řádcích. Pausálního srovnání nejsem schopen, koneckonců blíže jsem poznal jen dva obory, o ostatních mám minimální povědomí. Markantní rozdíl je ovšem v tom, že studium je „děláno“ pro studenta, nikoliv pro systém nebo snad pro vyučující. Neexistují povinné přednášky nebo semináře, funguje zde jakási „evaluace docházkou“, což by mnohdy neškodilo zavést u nás, kde má spousta seminářů návštěvnost jen díky podpisové povinnosti. Samozřejmostí jsou bez problémů dostupné studijní materiály, a to formou, která by měla zcela jistě úspěch i u nás – totiž publikováním kompendií potřebných

článků a výňatků ze studií a knih. Tyto stručné přehledy pak tvoří povinné penzum (nebo alespoň jeho zásadní část), které musí mít každý prostudované ke zkoušce. Pro zajímavost, jedná se asi o dva až tři tisíce stran v závislosti na oboru. Zkouška je primárně písemná a její nedílná součást (někde tvoří až dvě třetiny výsledného hodnocení) je tzv. domácí zkouška, tj. vypracování eseje na dané téma, podložené ovšem znalostí pramenů a sekundární literatury. Ústní zkoušky jsou obecně méně důležité, nicméně až na výjimky se konají před komisí.

Čím bylo studium ukončeno?

Program, který spadá pod samostatné Centrum pro dobu vikingskou a (skandinávský) středověk, vypisuje univerzita v Oslo. Studium je ukončeno diplomovou prací, úspěšným pak náleží titul MPhil.

Studoval jsi v angličtině, věnoval ses také norštině?

Do Norska jsem nejel poprvé, úplně nepřipravený jsem tedy nebyl. Absolvovat jsem první semestr norštiny pro cizince. Potom zapracovala má lenost... a bylo také nutné chodit do práce... Nicméně, ačkoliv bych se bez norštiny ve škole snad obešel, stala se z ní brzy společenská nutnost, neboť spousta Nordů je příliš uzavřená, než aby se o sobě rozpovídali v cizím jazyce. Též je nutné si uvědomit, že k napsání diplomové práce o norských dějinách nestačí vycházet z anglicky psaných textů, nelmův už o pramelech. Takže trochu norský umím.

Jak využiješ to, co jsi v Norsku vystudoval?

Ryze utilitární myšlení je mi cizí. Do Norska jsem jel spíše za svým cílem, než abych přemýšlel, jak tento pobyt v budoucnu využiji. Věřím, že když se člověk jednou něco naučí, nemůže to být na škodu. A samozřejmě osobní kontakty se docenit nedají.

Vzpomeněš závěrem na nějakou zajímavost?

Některé postřehy jsem již komentoval ve starších Vodopádech, nicméně zažil jsem např. dva proslovky rektora UiO k novým studentům, také jeden proslov děkana mé fakulty a čtyři řeči vedoucí medievalistického Centra. Všichni nám samozřejmě přáli studijní úspěchy, ale nezapomněli také poukázat na sociální stránku pobytu. Přímou nám doporučovali, abychom se kromě knih věnovali společenskému životu... Něco takového se u nás nenosí, tady vítězí (někdy rádo) akademismus. (V samé UiO je restaurace, dvě hospody a dva kluby.)

Rozhovor připravila

M. Hronová

Studentská vědecká konference – Historie 2001

Na sklonku minulého roku se již tradičně konala celostátní studentská konference věnovaná historii. Pořadatelem loňské konference byla tentokrát vybraná Katedra historie Univerzity J. E. Purkyně v Ústí nad Labem. Setkání mívají vždy soutěžní charakter a úspěšní autoři konferenčních příspěvků, vybraní porotci z řad pedagogů zúčastněných kateder historie, získávají jedinečnou možnost publikace své práce. Olomoucká Katedra historie vyslala na celostátní konferenci své dva studenty, kteří prošli domácím nominačním kolem, jenž se konalo koncem října loňského roku. Ač se potvrdil trend „hegemonie“ jihočeské raně novověké historické školy, jejíž reprezentanti se v posledních letech umísťovali na předních pozicích (v Ústí nad Labem dokonce na místě prvním), olomoučtí studenti rozhodně nezaostali.

Roman Göttlicher se umístil na třetím místě se svou biblickou studií nově interpretující *Východ Abrahamův z Kaldejského Uru*. Práce byla vřele přivítána posuzovateli a její autor oslovil přítomné posluchače hloubkou svých znalostí, jistotou v dané problematice, ale zvláště originalitou svého přístupu k tématu, která nemá v českém prostoru dosud obdoby. Jan Machala uspěl se svou prací z časové opáčného pólu historie. Jeho příspěvek *Retribuce podle „Malého dekretu“ (1946–1948)* zaujal solidností, která zdobí řádné materiálové studie. Machalova práce byla hodnocena především pro svůj přínos k poznání nejnovějších českých dějin. Příspěvky obou olomouckých studentů pak byly zařazeny mezi osm nejlepších představených studií a budou publikovány v brzké době.

Studentská konference přinesla vedle uspokojení z úspěchu olomouckých studentů poznatky dokumentující trendy vývoje české historiografie na příkladu nejmladší generace historiků – mladých lidí narozených na konci sedmdesátých let. Potvrdil se známý, ale přesto často opomíjený fakt – o nejnovějších dějinách lze smysluplně psát jen s generačním odstupem. Snad právě tyto mladí lidé budou schopni bez zátěže osobního prožitku konečně řádně popsat posledních padesát let vývoje naší země. Představené práce, které se nejnovějších dějin týkaly, bez předsudků a bez omluv komentovaly problémy komunistické periody československých dějin. V mnohém tak připomínaly „externí“, nezaujatý pohled prací zahraniční provenience.

Trvá však i jakási „módní vlna“ historiografie raného novověku, která je reprezentována především Historickým ústavem Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. S uspokojením je přijímána především vysoká kvalita prací tammích studentů, která spolu s jistou atraktivností témat sklízí úspěchy. Rozpaky však začíná budovat značná formální jednostrannost prací této školy a silně pocítovaná závislost studií na vůdčích osobnostech jihočeské školy. To však k historiografii patří a vlastní „tvář“ této školy bude mezi českými historiiky všeobecný respekt. Naopak olomoučtí studenti historie nebyli na celostátním fóru vnímáni jako skupina, ale spíše jako velmi vyhranění jednotlivci, kteří mohli zaujmout svou originalností a individualitou, a to je pro naše vysoké učení rozhodně dobrá zpráva.

Mgr. J. Stejskal, Ph.D., Katedra historie FF UP, člen poroty studentské konference

OTÁZKA PRO VEDOUcí STUDIJNÍCH ODDĚLENÍ

Jaký je postup při přiznávání kreditů, které studenti vaší fakulty získali při studiu na některé ze zahraničních univerzit, resp. za jakých podmínek jsou jim započítávány kredity za absolvování konkrétního studijního programu na vysoké škole v zahraničí?

Ing. A. Antošová, vedoucí studijního oddělení LF UP: Lékařská fakulta UP podporuje studijní pobyty svých studentů na zahraničních vysokých školách a tomu odpovídají i jasná pravidla při uznávání kreditů za absolvování studijního programu v zahraničí:

1. V případě absolvování studia v zahraničí na smluvní bázi (např. SOCRATES apod.) student předloží studijnímu oddělení certifikát o zkoušce a studentovi budou uznány kredity shodného předmětu podle Seznamu přednášek LF UP.

2. V případě, že LF UP nemá s příslušnou zahraniční vysokou školou uzavřenou smlouvu, musí student vedle potvrzení o absolvování předmětu předložit i sylabus. Příslušný proděkan pak rozhodne o započítání kreditů, tzn. je-li předmět shodný s předmětem studijního programu LF UP, je počet přiznaných kreditů roven počtu kreditů odpovídajícího předmětu podle studijních plánů. Za předmět, který není součástí studijního programu LF UP, je studentovi uznáno 6 kreditů v kategorii doplňujících předmětů (kategorie „C“).

3. V případě, že student v zahraničí absolvuje prázdninovou praxi, budou mu po předložení potvrzení o absolvování započítány kredity ve stejné výši, jako by tuto praxi absolvoval v ČR.

Závěrem zdůrazňuji, že důležitou podmínkou pro uznání kreditů za studium v zahraničí je, aby student ještě před odjezdem uzavřel s příslušným proděkanem dohodu o absolvování daného předmětu v zahraničí a o podmínkách přiznání kreditů za jeho absolvování.

Doc. P. Chalupa, proděkan pro studijní záležitosti CMTF UP: Jde-li o část studia, podá student děkanovi fakulty žádost o uznání této části studia v zahraničí. Doloží ji dokumenty vydanými zahraniční institucí. Proděkan pro studijní záležitosti porovná hodinovou dotaci a kreditové ohodnocení konkrétních předmětů v obou studijních programech, zahraničním a akreditovaném na UP. Výsledkem je doporučení děkanovi, které obsahuje konkrétní vyhodnocení zmíněného porovnání.

Vedle postupu popsaného u první otázky přistupuje navíc ověřování úplnosti studia v zahraničí vzhledem k akreditovaným programům UP. Zjišťuje se např., zda součástí absolutoria byla obhajoba diplomové práce. Jde-li pak o uznání zahraničního vysokéhoškolského vzdělání, postupuje CMTF podle § 89 zákona o vysokých školách.

Mgr. L. Lysáková, vedoucí studijního odd. PdF UP: Na Pedagogické fakultě UP jsou akreditovány především studijní programy učitelství, kdy je možno započítat především kredity získané za předměty odborné složky studia. Jejich převod v současné době při dodržování principů ECTS (European Credit Transfer System) zvažujeme, neboť kreditově studijí na fakultě prozatím využívají pouze studenti 1. a 2. ročníku a dosud jsme žádnou konkrétní zkušenost s jejich studiem v zahraničí nezískali.

Studentům vyšších ročníků obvykle nebylo možno uznat celou část studia s ohledem na odlišný charakter studovaného oboru. V případě, že však např. student oboru učitelství anglického jazyka byl vyslán do anglicky mluvící země, lze případně uznat předmět „praktická cvičení“.

Očekáváme, že kreditní systém ECTS situaci zlepší a že může být v tomto směru přínosem.

RNDr. A. Klegová, vedoucí studijního odd. PŘF UP: Situace, o kterou máte zájem, na Přírodovědecké fakultě zatím nenastala. Důvodem je skutečnost, že kreditní systém máme zavedený nejvýše ve 2. ročníku, kdy studenti do zahraničí nevyjíždějí. Děje se tak až ve vyšších ročnících.

-red-

DĚNÍ KOLEM NÁS**Diskuse, názory, ohlasy****Vláda ČR odmítla poslanecký návrh zákona o změně ve financování studia na VŠ**

Na programu zasedání vlády ČR, které proběhlo 9. 1. 2002, bylo mj. projednání poslaneckého návrhu na vydání „zákona o změně ve financování studia na vysoké škole a o změně dalších zákonů“. (O Věcném návrhu zákona o změně principů financování studia na vysokých školách, známém spíše pod názvem návrh na zavedení školného“, který zpracoval tým odborníků vedený poslancem doc. P. Matějů (US), jsme obsírně informovali na stránkách Žurnálu UP v jeho 11. čísle). Vláda ČR přijala k návrhu tohoto zákona stanovisko, jež předkládáme v plném znění (viz www.vlada.cz):

Stanovisko vlády k návrhu zákona o změně ve financování studia na vysoké škole a o změně dalších zákonů

Vláda na své schůzi dne 9. ledna 2002 projednala a posoudila návrh zákona o změně ve financování studia na vysoké škole a o změně dalších zákonů (sněmovní tisk č. 1195) a vyslovila s tímto návrhem **nesouhlas**, a to zejména z těchto důvodů:

– návrh zákona je svou podstatou v rozporu se záměry vlády vyslovenými v jejím programovém prohlášení a v dalších materiálech se zaměřením na problematiku vzdělávání, zvláště pro oblast vysokoškolského vzdělávání; zavedení školného na veřejných vysokých školách považuje vláda za zcela nevhodné řešení objektivní a odůvodněné potřeby získat do systému financování vysokých škol nové finanční prostředky, neboť z vybraného školného značný podíl finančních prostředků spotřebují náklady na správu školného podle předloženého návrhu zákona;

– zřízení Správy odloženého školného jako organizační složky státu nelze rovněž akceptovat, neboť z prostředků státního rozpočtu nelze zajišťovat činnosti ve prospěch nestátních subjektů;

– realizace návrhu zákona by znamenala zatížení státního rozpočtu, aniž by výdaje související s obsluhou navrhovaného systému financování vysokých škol účelně směřovaly ve prospěch kvalitativního a kvantitativního rozvoje vysokoškolského vzdělávání; předložený návrh zákona přitom neobsahuje výčísle-

ní dopadu na státní rozpočet, přestože možnost přijetí vyššího počtu studentů by znamenala i vyšší nároky na dotace ze státního rozpočtu, a to tím spíše, jestliže by větší část studentů žádala o odložení placení školného a finanční přínos pro vysoké školy by se projevila až po delším čase.

Vláda rovněž nesouhlasí s tím, aby vysokým školám bylo umožněno vkládat nemovitosti určené k provozování účelových zařízení sloužících k ubytování a stravování studentů a které vysoké školy nabyly z vlastnictví státu, do obchodních společností, jakož ani s návrhem ustanovení, kterým se mění financování soukromých vysokých škol tak, že se akreditované vysoké školy zakotvuje právní nárok na poskytnutí dotace ze státního rozpočtu, neboť toto ustanovení je v rozporu s obecným požadavkem na snižování mandatorních výdajů státu.

Vláda odmítá jako neodůvodněný návrh na zavedení tzv. studentského přídatku v rámci dávek státní sociální podpory; nejenže je navržená úprava administrativně velmi náročná, ale narušuje systém a roli subsystémů sociální ochrany a vytvářela by široký prostor pro neoprávněné výplaty dávek. Vláda dále odmítá návrh na vyloučení příjmů výdělečně činných studentů z vyměřovacího základu pro stanovení pojistného na sociální zabezpečení, neboť s sebou přináší závažné negativní důsledky nejen pro systémy nemocenského a důchodového pojištění, ale i pro samy studenty. Vláda nesouhlasí ani s návrhem novely zákona č. 592/1992 Sb., o pojistném na všeobecné zdravotní pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů, neboť její realizace by znamenala neodůvodněnou odlišnou úpravu hrazení zdravotního pojištění studentů vysokých škol, kteří mají příjmy ze zaměstnání nebo samostatné výdělečné činnosti oproti ostatním skupinám studentů, kteří mají uvedené příjmy.

Návrh zákona o změně ve financování studia na vysoké škole bude předložen v prvním čtení na 46. schůzi Poslanecké sněmovny PČR, jejíž zahájení je plánováno na 29.1. 2002.

-red-

Školné jako česká prohra?

Ve znovu rozpoutaných sporech o školné na našich vysokých školách zazněla mnohá pro i proti, jež nehodlám opakovat, ale jeden aspekt, česko-evropský, zůstal téměř opomenut. Dávám jej proto ke zvážení.

S použitím oblíbené politické fráze lze konstatovat, že v evropské tradici veřejného školství stále ještě je „normální“ neplatit. V posledních letech však i některé státy Evropské unie školné zavedly. Učinily to s velkými sociálními ohledy (V. Británie), s omezením jen na repetenty a postgraduanty (Irsko), se zpoplatněním podle počtu kurzů, jež si student skutečně vybral (Španělsko) apod., vždy však se soustavou stipendií a půjček. Příčemz i tam se počet studentů zcela osvobozených od školného pohybuje mezi 20–45 procenty. Efekt školného ve srovnání s častým očekáváním nebyl všespasitelný. Např. Finsko a Skotsko od něj ustoupily, v Anglii stále sílí jeho kritika. Čerstvá zkušenost rakouská je dokonce taková, že po zavedení školného poklesl počet uchazečů o čtvrtinu, a je otázka, jestli reforma odolá stále sílícímu odporu vůči ní. V Německu (jak jsem na sklonku minulého roku při jednáních ve Spolkovém sněmu a na ministerstvu školství slyšel) je školné něčím naprosto nepřírodným. Za dva roky se Česká republika bohdá dostane tedy do společnosti, v němž školné buď není, nebo je uplatňováno nepřilíš bolestně. Dilema našich (zvláště těch talentovaných a jazykově dobře vybavených) uchazečů o vysokoškolské studium pak bude: buď zůstat ve vlasti, být ochoten zaplatit (případně se zadlužit), ale i tak většinou muset projít osídlnými přijímacími s nejistým výsledkem, protože kapacita vysokých škol se ani po zavedení školného rychle a dostatečně nezvětší;

nebo využít nově získaného komunitárního práva volného pobytu kdekoli v EU se stejnými možnostmi, jaké mají domácí uchazeči a vstoupit na vysokou školu země s bezplatným vzděláním. Bude se sice možná muset vypořádat s faktorem tamních vyšších životních nákladů, ale vidina bezplatného poznání vědy a lákavých dálek současně by hnala k ochotě přivydělat si, nebo k úsilí získat některé stipendijní a jiné možnosti.

Je zde totiž těsná souvislost s novou imigrační politikou, jež se v EU stále více uplatňuje: vedle politických azylantů přijímá jen ty z druhé a mnohem početnější skupiny uchazečů nepolitických, kteří budou přínosem. Ba dokonce taková se už i lákají. To platí např. pro SRN, která v tomto duchu hodlá do značné míry řešit svůj demografický deficit (v blízké budoucnosti snad až desetimilionový). Ostatně, je to již u nás přece citit.

Česká republika nebude ještě dlouhou dobu lákadlem pro zahraniční talenty (k ekonomickému faktoru se navíc připojuje i faktor češtiny jako bariéry), zatímco pro naši mládež budou dnešní státy EU atraktivní. Pokud by výsledkem naznačeného trendu bylo získání kýchžených zkušeností a vědomostí ve prospěch vlasti, mohli bychom si mnout ruce. Daleko pravděpodobnější je však nebezpečí odlivu „českých mozků“ se všemi negativními důsledky pro naše zamýšlené dohánění dnešních členů EU. Kdyby tohle měl být jeden z důsledků zavedení školného u nás, pak by to znamenalo velkou českou prohru na evropské scéně.

Prof. F. Mezihorák, CSc. (ČSSD),
předseda Výboru pro vzdělávání, vědu, kulturu,
lidská práva a petice Senátu PČR

Ad: Akademický senát LF

Vysvětlení MUDr. Z. Zlámalá považují za nedostatečné. Nereagoval na připomínku T. Lála, že zápisy ze zasedání AS LF UP nejsou již zveřejněny na www stránkách (tato praxe je na mnoha vysokých školách běžná). Nyní jsou zápisy opět přístupné a je z nich zřejmé, že AS LF UP zasedal 11. 4. 2001 a potom až 23. 10. 2001, tedy opravdu více než šest měsíců vůbec nezasedal (tím byl porušen i jednací řád AS LF, čl. 2, bod 1 „AS LF zasedá nejméně jednou za čtvrt roku v určených termínech“), a tedy ani nekonal. Podle mého názoru je tudíž aplikace § 26 odst. 3 zákona na místě a nevidím v tom nic sporného. Pro zamýšlení uvádím, že na některých jiných vysokých školách je běžné, že akademický senát má předem stanoven plán zasedání na celý rok a schází se měsíčně (kromě letních prázdnin).

Zajímalo by mne vysvětlení, na jakém základě bylo u 4 členů AS, kteří ukončili studium, uvedeno v zápise ze zasedání AS LF UP 23. 10. 2001 „omluvení“ (zda se omluvili ústně, písemně, s jakým odůvodněním, nebo zda jde o nepravdivý údaj a kdo je za něj zodpovědný).

Ve zveřejněné informaci o výsledku voleb mne překvapilo uvedení „laické kontroly“, která ve volebním a jednacím řádu AS LF UP není uvedena. V rozporu s běžnými zvyklostmi pak je, že členem volební komise může být i ten, kdo kandiduje do voleného AS LF UP. Podle § 26 odst. 1 zákona „volby jsou rovné“ – v rozporu s tím je zřejmě praxe, pokud volič nemůže volit celý akademický senát, ale jenom jednu jeho část (vycházejí ze konzultace MSMT poskytnuté Univerzitě J. E. Purkyně).

PhDr. I. Brožek, Ústřední knihovna
Pedagogické fakulty Univerzity J. E. Purkyně
brozeki@PF.UJEP.CZ

Pozn. red.: Příspěvek, reagující na text MUDr. Z. Zlámalá z minulého čísla, došel na adresu Žurnál UP Online.

PŘEČETLI JSME ZA VÁS**No news – bad news...
(psáno před 11. 9. 2001)**

No news – bad news (Žádné zprávy – špatné zprávy). Americká média se ocitla v překerní situaci – nedostává se jim domácích politických zpráv a událostí ve světě je málo zajímavých. Co potom mají tisknout na prvních stranách novin? Mění proto tematiku informací. Tradičně se informovalo o politických, popř. ekonomických záležitostech. Dnes to jsou stále častěji zprávy o nových vědeckých objevech, o elektronické revoluci, o pokroku genetického inženýrství, o událostech ze života estrádních a filmových hvězd atp. Naklonování ovce nebo identifikace jakéhosi chromozomu – to jsou dnešní senzace na první stranu novin nebo do hlavních televizních či rozhlasových zpráv.

* * *

Současná média se často podobají narkomanovi – stejně jako narkoman musí užívat narkotika, aby mohl existovat, média si musejí vstříkavat do žil stále více šoků, katastrof a hororů, aby se udržela na trhu.

* * *

Během svého pobytu v USA jsem denně při snídání hleděl na ranní televizní program. Zpočátku lhostejně, ale po několika dnech mě cosi tak zaujalo, že jsem tomu programu věnoval celé dvě hodiny. Dupal jsem nad tím, co bylo v něm tak překvapující. A zjistil jsem to: po dvou hodinách sledování televize byly moje vědomosti o světě zcela takové, jako v okamžiku, kdy jsem zapnul televizor. Mezi okamžikem zapnutí a okamžikem vypnutí obrazu na monitoru uplynuly dvě hodiny. Během těch dvou hodin se na obrazovce něco bez přestávky dělo. Ale co? Co? Nevím. Vzpomněl jsem si na titul knihy Danného Schechtera, kterou jsem nedávno přečetl – „The More You Watch, The Less You Know (Čím více pozorujete, tím méně víte)“.

R. Kapuściński: Lapidarium IV, Warszawa 2000,
přeložil -if

VZPOMÍNKY

Za doc. RNDr. Vladimírem Panošem, CSc.

V pondělí 7. 1. 2002, na prahu nového roku, zastihla nejen českou, ale i mezinárodní geografickou obec velmi smutná zpráva. Po těžké nemoci zemřel doc. RNDr. Vladimír Panoš, CSc., dlouholetý pracovník Katedry geografie Přírodovědecké fakulty Univerzity Palackého v Olomouci.

V letošním roce byl se dožil tento významný český geograf a speleolog 80 let. Geografii si oblíbil již na klasickém gymnáziu zásluhou svého profesora a hodlal ji studovat na univerzitě. Uzávěření vysokých škol v době německé okupace mu v tom ale zabránilo.

Dramatický život V. Panoše začal aktivní účastí v odbojové organizaci Obrana národa v Hradci Králové. Po zatčení otce ho tato organizace „ukrývá“ v jednotce vládního vojska a s ní odjíždí do Itálie. Složitými cestami se dostává do Londýna a hlásí se k letectvu. Po výcviku působil jako pilot – navigátor až do roku 1945 v RAF. Volný čas využíval k externímu studiu meteorologie a klimatologie na univerzitě v Cambridge. Četná československá i spojenecká válečná vyznamenání oceňují jeho bojové zásluhy. Po repatriaci do vlasti byl odvelen k československé vojenské misi v Berlíně a Hamburku. Později nastupuje jako učitel Vojenského pilotního učiliště v Olomouci.

Současně se mu naskytla možnost studovat geografii u prof. Vitáška na olomoucké univerzitě. Avšak už po roce 1949 byl jako řada jeho spolubojovníků vyhozen z armády i z univerzity. Díky nevšední pomoci prof. Vitáška ale pokračoval externě ve studiu geografie a geologie na Masarykově univerzitě v Brně a v roce 1952 ukončil studia doktorátem.

Po ukončení studií musel V. Panoš střídat zaměstnání, až se uchýlil u družstva Severomoravský kras jako speleolog – výzkumník. V roce 1955 byl prof. Vitáškem povolán do nově založeného Kabinetu pro geomorfologii ČSAV v Brně jako odborný pracovník pro výzkum krasu. Po založení Geografického ústavu ČSAV se stal jeho vědeckým pracovníkem a s obrovskou pilí a houževnatostí se věnoval krásné geomorfologii, hydrogeologii a paleokrasu. Za významný výsledek tohoto pracovního období lze pokládat objevení Javoříčských jeskyní míru v roce 1959 a krasového kolektoru v severní části koniko-mladečského devonu mezi Javoříčkem a Litovlí.

V roce 1962 obhájil kandidátskou disertaci a ve stejném roce se aktivně podílel na organizaci a průběhu mezinárodní krásné konference v Brně, která byla zároveň jeho vstupem do světové karstologie.

V letech 1964 až 1965 prováděl na pozvání Kubánské akademie věd podrobné geomorfologické mapování v západokubánských pobřežních nížinách a přilehlých ostrovech. V roce 1965 se podílel na založení nevládní organizace Mezinárodní speleologické unie, do jejíhož představenstva byl zvolen v roce 1969. V roce 1973 organizoval úspěšný 6. mezinárodní speleologický kongres

v Olomouci, na němž byl zvolen viceprezidentem Mezinárodní speleologické unie. Kongres měl do té doby největší účast v dějinách a zúčastnilo se jej přes 1000 osob ze 41 zemí. Byl sestaven a vydán osmidílný sborník referátů, jehož redaktorem byl zesnulý Vladimír Panoš. Funkci viceprezidenta ISU zastával do roku 1989, kdy z ní odstoupil a je zvolen čestným členem představenstva této organizace. Za své zásluhy o výzkum krasu byl zvolen předsedou České speleologické společnosti a čestným členem Venezuelské, Kubánské a Maďarské speleologické společnosti.

Významná část vědeckého a pedagogického působení docenta Panoše je spojena s činností na Univerzitě Palackého v Olomouci. Na podzim 1969 opustil Geografický ústav ČSAV v Brně a odešel na Katedru geografie UP v Olomouci, kde rozvíjel hydrologii, hydrogeologii, a především krasovou geomorfologii. V roce 1972 se v Brně habilitoval a byl ustanoven docentem fyzické geografie na UP v Olomouci. Svoji aktivní činnost na Přírodovědecké fakultě však paradoxně ukončil na Katedře geologie. V průběhu 18 let působení na Přírodovědecké fakultě stačil kromě širokých badatelských aktivit svým zánicím vzbudit lásku ke geografii u celé generace učitelů geografie, pro které byl nejen prvotřídním odborníkem s přirozeným respektem, ale i oblíbeným učitelem a kamarádem.

Od počátku 80. let se doc. Panoš zabýval problémy léčebných faktorů jeskynního prostředí, v současnosti tzv. ekologickou speleoterapií.

Až v roce 1988 se vrátil zpět do Geografického ústavu ČSAV, aby se zde rozhodujícím způsobem podílel na renesanci karstologického výzkumu. V roce 1990 založil a redigoval anglicky psaný sborník Studia carsologia. V roce 1991 doc. Panoš intenzivně pracoval na přípravě interdisciplinárního projektu k výzkumu vlivu faktorů jeskynního prostředí na imunitní systém člověka. Projekt byl Federálním výborem pro životní prostředí ČSFR doporučen Komisi Evropské unie, kde byl pod názvem „Protection of Natural Resources in Karst Areas“ schválen a přijat k řešení na roky 1992–1994.

Rok 1991 je však pro doc. Panoše významný i tím, že byl Ministerstvem obrany ČSFR plně rehabilitován, byl mu vrácen statut účastníka Národního boje za osvobození, udělen titul „zasloužilý vojenský letec“ a byl povýšen do hodnosti plukovníka.

Celý často dramatický, ale pestrý a činorodý život doc. Panoše byl vyplněn prací, což mimo jiné dokládá soupis 350 publikací v domácích i zahraničních časopisech a monografiích.

V osobě doc. RNDr. Vladimíra Panoše, CSc., ztrácí geografická a speleologická obec významného odborníka s vysokým mezinárodním kreditem a desítky jeho přátel obětavého, nezištného a kamarádského člověka. Cest jeho památce!

Doc. M. Vysoudil, CSc.,
vedoucí Katedry geografie PřF UP

Fejeton

Vzdělanost...?

Je cosi nepovedeného v našem systému vzdělávání a zejména v chápání toho, co to vlastně ta vzdělanost je. Záplava televizních soutěží a kvízů navozuje v národě, tyto soutěže masově sledujícím, pocit, že člověk prokázal svou vzdělanost, jestliže se mu podařilo v podobné soutěži úspěšně obstát, uspokojivě odpovědět na otázky, které mu byly položeny. Málokdo se však zamyslí nad tím, že samy otázky svou formulací mohou prokazovat nevzdělanost a ubohost myšlení jejich autora. Přitom otázka zpravidla předchází odpovědi – a otázka hloupě formulovaná už předem vylučuje moudrou odpověď.

Rekl bych, že myslící člověk, ještě dřív než se pustí do hledání odpovědi na otázku mu položenou, by měl začít uvažovat nad smysluplností otázky.

Ve své roli učitele (což není má role výhradní, protože mne našťást život obsazuje i do rolí dost podstatně jiných) se poměrně často setkávám s tím, že moji studenti po mně požadují to, co by se dalo označit jako návod k jednání. A protože přednáším aplikovanou matematiku, což je pro mé studenty předmět metodologické povahy, požadují po mně vzorce. Chtějí, abych jim předložil návod, jak v dané situaci dosazovat do takového vzorce data, jejichž pořízení jim objasním – a oni tak bezpečně dospějí k řešení. Moje vysvětlení, že jediným univerzálně použitelným vzorcem je pochopení podstaty problému a že v životě je každá situace jedinečná a vlastně opakovatelná jenom v určitých modelových omezeních, která si musí člověk zformulovat sám na základě vlastních i cizích životních zkušeností, bývá často přijímáno jako vytáčka, a ne odpověď. A s podobnými potížemi přijímají mou informaci, že v životě je často tou základní součástí řešení problému potřeba ujasnit si a definovat, co vlastně takovým řešením je anebo může být. Jaká jsou kritéria rozhodující o tom, co je řešením problému.

V životě to bývá tak, že mnohdy dokážeme určitý problém vyřešit – aniž bychom byli schopni uvědomit si, jak a hlavně proč jsme to udělali právě takhle. Zdá se být snazší jednat než vlastní jednání analyzovat – a hlavně zdůvodnit jeho racionalitu.

Vzdělaný není ten, kdo dokáže pohotově odpovědět na každou otázku (včetně těch hloupých) a jeho strategie řešení začíná prohledáváním paměti jako možného archivu odpovědí. Vzdělanost spočívá – podle mne – v tom, že jsem schopen v první řadě zhodnotit smysluplnost položené otázky a její podnětnost jako východního kroku k formulaci problému v uchopitelné podobě. Dalo by se to nazvat modelem problémové situace. Její uchopení spočívá pak ve vymezení podstatných elementů její struktury, jakož i vztahů mezi těmito elementy, jejichž existenci je rozumné předpokládat. Řešením problému pak bývá identifikace a nalezení konkrétní formy některého z těchto vztahů – s tím, že plán řešení navrhneme, co všechno je potřeba změřit nebo odhadnout a jak. Život se prostě vůbec nepodobá účasti v nějaké televizní soutěži.

Jedno přísloví, které lze najít v podobných verzích v mnoha jazycích, mluví o tom, že je dobré dát hladovému bochník chleba, ale lepší je naučit ho chleba péct. Samozřejmě včetně pravidel interakce pekaře se sedlákem pěstujícím obilí a mlynářem meloucím mouku. Své studenty bychom měli vzdělávat v duchu této zásady. Může být užitečné naučit je jistým konkrétním postupům, užitečným pro řešení nemocných, pro stavění domů a pěstování lesů. Můžeme však pro své studenty učinit víc, naučíme-li je hledat takové postupy. Naučíme-li je metodám hledání a ověřování pravdivosti a účelnosti nalezeného. To druhé je těžší než to první – je to méně bezprostřední, je to abstraktnější.

Ale právě to druhé je to, co z tvora rodu Homo dělá druh Homo sapiens sapiens.

Prof. S. Komenda

... A PŘÍŠTÍ TÝDNY...

28. LEDEN – 1. ÚNOR
Akademický týden XI. Cyklus přednášek CMTF UP.

28. LEDEN
Vítězné filmy festivalu Jeden svět 2001. Divadlo hudby, 19.30 hod.

30. LEDEN
3×0 (Olomoucké Otolaryngologické Odpoledne). Divadlo hudby. Pořádá ORL klinika LF UP.
Burianova kulturní ozdravovna. Divadlo hudby, 19.30 hod.

6. ÚNOR
Meziregionální diagnostický seminář v rámci aktivit Mezinárodní akademie patologů. Teoretické ústavy LF UP. Pořádá Ústav patologie LF UP.

7. – 8. ÚNOR
V olomoucké onkologické dny. Posluchárna Dětské kliniky LF UP. Pořádá Klinika ústní, čelistní a obličejové chirurgie LF UP.

-red-